

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASSen!”

Hoe de dagbesteding van de Hondsborg zorg op maat kan bieden aan cliënten met een Autisme Spectrum stoornis en verstandelijke handicap.

Van:

Naar:

Onderzoeksrapport M SEN Autismespecialist
Sandra van Vessem

Tilburg, mei 2012

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASSen!”

Hoe de dagbesteding van de Hondsborg zorg op maat kan bieden aan de cliënten met een Autisme Spectrum stoornis.

Onderzoeksrapport M SEN Autismespecialist Fontys OSO
Sandra van Vessem
Studentnummer: 2061930
s.vanvessem@fontys.student.nl

Lesplaats: Tilburg
Opleidingscoördinator: mevr. W. Lampen

Onderzoeksbegeleider: mevr. I. van der Sommen

Tilburg, mei 2012

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Voorwoord	2
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	4
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	6
2.1. De Hondsborg.....	6
2.2. Visie dagbesteding	6
2.3. ASS en verstandelijke handicap	7
2.4. Randvoorwaarden.....	7
2.4.1. Verduidelijking van ruimte	7
2.4.2. Verduidelijking van tijd	8
2.4.3. Verduidelijking van activiteit	8
2.4.4. (Ondersteunende) communicatie	8
2.5. Levensdomeinen	8
2.5.1. Onderwijs.....	9
2.5.2. Arbeid en inkomen	9
2.5.3. Vrijetijdsbesteding	9
2.5.4. Woon en leefomgeving.....	9
Hoofdstuk 3: Methodologie	10
3.1. Onderzoeksonderwerp.....	10
3.2. Onderzoeksmethoden.....	10
3.3. Onderzoeksinstrumenten	10
3.4. Onderzoeksgroep	11
3.5. Triangulatie	11
3.6. Ethische kanttekening	11
Hoofdstuk 4: Resultaten	12
4.1. Verduidelijking van activiteit.....	12
4.2. Verduidelijking van tijd	14
4.3. Visuele verduidelijking	15
4.4. Verduidelijking van ruimte	16
4.5. Doel van de dagbesteding.....	18
4.6. Aanvullende data	20
Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen	21
5.1. Conclusies	21
5.1.1. Randvoorwaarden binnen de dagbesteding voor cliënten met ASS	21
5.1.1.1. Verduidelijking van activiteit.....	21
5.1.1.2. Verduidelijking van tijd.....	22
5.1.1.3. Visuele verduidelijking.....	22
5.1.1.4. Verduidelijking van ruimte.....	23
5.1.2. Visie en levensdomeinen binnen de dagbesteding voor cliënten met ASS.....	23
5.1.3. Benodigdheden voor behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding om cliënten met ASS te begeleiden.....	24
5.2. Aanbevelingen.....	25
5.2.1. Randvoorwaarden	25
5.2.2. Visie dagbesteding en levensdomeinen	26
Hoofdstuk 6: Nawoord en reflectie.....	28
Literatuurlijst.....	29
Bijlage 1: vragenlijst behandelcoördinatoren	32
Bijlage 2: vragenlijst medewerkers dagbesteding.....	42
Bijlage 3: vragenlijst cliënt	51
Bijlage 4: antwoorden open vragen behandelcoördinatoren	56

Voorwoord

Vanuit het afstudeeronderzoek van de opleiding MSEN Autismespecialist te Tilburg is dit onderzoeksrapport tot stand gekomen. Gedurende het studiejaar 2011-2012 heb ik me bezig gehouden met het onderzoek: “Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASSEN!”

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen werkstichting de Hondsborg, onderdeel van de Koraalgroep. Hier heb ik mij specifiek gericht op de cliënten met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS) die overdag verblijven binnen de dagbesteding. Op de werkvloer merkte ik dat er bij de cliënten met ASS vooral gekeken wordt naar het uiterlijk waarneembare gedrag, waardoor men vergeet te kijken onder de ijsberg. Terwijl dit zo van belang is! Via dit onderzoek heb ik antwoord proberen te krijgen op de hoofdvraag: Hoe kan de dagbesteding van de Hondsborg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd is op het niveau en de behoeften van de cliënt?

Via deze weg wil ik iedereen bedanken die medewerking heeft verleend bij het tot het tot stand komen van dit onderzoeksrapport. Ik bedank de directie van de Hondsborg die mij het vertrouwen heeft gegeven dit onderzoek te doen. Tevens bedank ik alle respondenten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Zonder jullie was dit onderzoek niet mogelijk geweest! Grote dank voor jullie eerlijke en oprechte kijk.

In het bijzonder wil ik mijn critical friends en allen die mijn onderzoek gelezen hebben bedanken, voor het steeds weer geven van feedback op de verschillende versies. Hierdoor bleven mijn ogen geopend en bleef ik kritisch naar dit rapport zonder een kokervisie te ontwikkelen. Uiteraard ben ik dank verschuldigd aan Ilonka van der Sommen, docente aan Fontys OSO, voor haar begeleidende rol. Tot slot wil ik iedereen bedanken die geïnteresseerd is geweest in dit onderzoek. Zonder deze support was dit eindrapport niet geworden zoals die nu voor u ligt.

Tilburg, mei 2012, Sandra van Vessem

Samenvatting

Vanuit mijn werkervaring binnen de Hondsberg is dit onderzoek “Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASSEN” tot stand gekomen. In het werk word ik regelmatig geconfronteerd met de beperkte kennis rondom ASS in combinatie met een zinvolle dagbesteding. Reden voor mij om de directie te vragen hier onderzoek naar te doen. De onderzoeksvraag die daarbij geformuleerd is, is:

Hoe kan de dagbesteding van de Hondsberg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd op het niveau en de behoeften van de cliënt?

De doelgroep van dit onderzoek zijn cliënten met ASS in combinatie met een verstandelijke handicap die gebruik maken van de dagbesteding binnen de Hondsberg. De reden waarom zij de dagbesteding bezoeken kan per cliënt verschillen. Zo kan het zijn dat hun ontwikkelingsniveau het niet toe laat naar school te gaan. Ook is het mogelijk dat de gedragsproblemen belemmerend werken, waardoor zij aangewezen zijn op dagbesteding.

Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Er is door middel van semigestructureerde vragenlijsten informatie verkregen van medewerkers van de dagbesteding en behandelcoördinatoren. Deze informatie is verwerkt in matrices en hieruit zijn conclusies en aanbevelingen geschreven. Aanvullend onderzoek is gedaan door open vragen te stellen onder de behandelcoördinatoren. Bij medewerkers van de dagbesteding is er aanvullend onderzoek gedaan door middel van een focusinterview.

Een belangrijke conclusie uit dit onderzoek is dat er voornamelijk een discrepantie te zien is tussen de huidige situatie en de gewenste situatie van de dagbesteding. Zowel medewerkers van de dagbesteding als behandelcoördinatoren zien verbeter mogelijkheden om te komen tot de gewenste situatie. In hoofdstuk 5 worden er aanbevelingen gedaan om de gewenste situatie te kunnen creëren.

Hoofdstuk 1: Inleiding

Van de 127 cliënten binnen de Hondsborg ontvangen op dit moment 39 cliënten geen onderwijs. Gekeken vanuit de triangulatie (Harinck, 2010) kunnen er meerdere oorzaken gevonden worden waardoor de cliënt geen onderwijs kan ontvangen. Dit komt mijns inziens doordat het ontwikkelingsniveau en/of gedrag van deze cliënten het niet toelaten. Ten tweede bestaat er handelingsverlegenheid vanuit de professionals naar de cliënt toe, waardoor de cliënt op school niet toegelaten wordt. Tot slot is de visie vanuit school omtrent cliënten die niet naar school mogen niet duidelijk waardoor er niet (adequaat) gehandeld kan worden. In deze gevallen wordt er uitgeweken naar de dagbesteding. Echter is ook hier geen duidelijke visie. Het enige wat vereist is, is dat wanneer er een cliënt niet naar school mag, dat de cliënt dan binnen de dagbesteding opgenomen wordt. Mijn handelingsverlegenheid heeft betrekking op de dagbesteding, dit komt doordat naar mijn mening niet genoeg onder de ijsberg (Scheeren et al, 2006) wordt gekeken bij deze cliënten. Als leidinggevende van een algemene observatiegroep, en daarvoor werkzaam als persoonlijk begeleider op een autisme groep, bemerk ik minder vooruitgang bij deze cliënten dan ik mogelijk acht. Tevens zie ik dat de cliënten overvraagd of ondervraagd worden, waardoor mogelijk te verklaren is dat er gedragsproblemen ontstaan. Als toekomstig autismespecialist wil ik me in dit onderzoek richten op de dagbesteding die niet optimaal lijkt te zijn afgestemd op het niveau van de cliënt. Als professional, die gedreven wordt door haar passie om het maximale uit cliënten en de organisatie te halen, wil ik bijdragen aan de optimalisatie van de dagbesteding. Naar mijn idee wordt er binnen de dagbesteding vooral gekeken naar het uiterlijk waarneembare gedrag van de cliënten zonder dat men zich bewust is waar dit gedrag vandaan komt. Het is belangrijk eerst te begrijpen om daarna begrepen te worden! (Covey, 2010)

Aansluitend op mijn handelingsverlegenheid rondom de dagbesteding, heeft de directie van de Hondsborg recentelijk besloten dat deze in september 2012 gaat veranderen. Zij geven aan dat er passend onderwijs moet zijn voor kinderen vanaf 4 jaar, afgestemd op de gedragsproblematiek en de begeleidingsbehoefte van het kind. Ook al zijn er uitzonderingen op de wet en regelgeving voor cliënten die gebruik maken van een AWBZ instelling (CVZ, 2012). Toch geeft de directie aan dat er een aanbod moet komen voor kinderen die wegens complexe problematieken niet naar school kunnen met als doel de kinderen in te laten stromen in een reguliere klas (Oerlemans, 2011).

De aanleiding voor dit onderzoek is mijn ervaring met de dagbesteding en het nieuwe plan vanuit de directie ('onderwijs met zorg') om de dagbesteding te veranderen. Hierdoor heb ik de vraag aan de werkgroep gesteld om binnen dit project een onderzoek te doen, gericht op de cliënt met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Dit omdat ik wil opkomen voor de cliënt met ASS, aangezien deze vaak niet de begeleiding krijgt waar hij/ zij zo hard om vraagt. Door middel van dit onderzoek probeer ik uiteindelijk hun leefklimaat te verbeteren en de zorg af te stemmen op de mogelijkheden van de cliënt. Ik strijd naar een volwaardige plaats in de samenleving voor deze doelgroep vanuit een achtergestelde positie. Door af te stemmen op het niveau van de cliënt verwacht ik dat gedragsproblemen afnemen en de begeleidingsbehoefte van de cliënt zichtbaar wordt. Wellicht kan er dan op den duur een transfer gemaakt worden naar het reguliere onderwijs. Ieder kind heeft namelijk het fundamentele recht op onderwijs (verdrag inzake de rechten van het kind, 1989).

Het doel van dit onderzoek is om te kijken hoe de dagbesteding afgestemd kan worden op cliënten met ASS in combinatie met een verstandelijke handicap met een IQ tussen de 50 en 85. Er wordt gekeken naar wat de cliënt en het personeel nodig hebben om dit te bewerkstelligen. Naar aanleiding hiervan zijn onderstaande onderzoeksvraag en deelvragen geformuleerd.

De onderzoeksvraag en tevens het doel in het onderzoek (Harinck, 2010) is dan:
Hoe kan de dagbesteding van de Hondsborg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd op het niveau en de behoeften van de cliënt?

Om een antwoord te kunnen geven op bovenstaande vraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Vanuit welke visie wordt de toekomstige dagbesteding vorm gegeven?
2. Welke randvoorwaarden zijn nodig om cliënten met ASS te begeleiden binnen de dagbesteding?
3. Aan welke levensdomeinen is het wenselijk aandacht te schenken binnen de toekomstige dagbesteding?
4. Wat geven behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding aan nodig te hebben, om cliënten met ASS te begeleiden?

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zullen de begrippen uit de onderzoeksvraag en deelvragen uit hoofdstuk 1 toegelicht worden.

2.1. De Hondsborg

De Hondsborg is een observatiecentrum en onderdeel van de Koraalgroep. Kinderen en jongeren in de leeftijd van 0-18 jaar met een verstandelijke handicap, gedrags- en/ of psychiatrische problemen kunnen hier terecht voor observatie, diagnostiek en exploratieve behandeling.

De missie van de Hondsborg is: de cliënt staat centraal. Dit houdt in dat er ingezet wordt om het unieke van de persoon tot ontplooiing te brengen, het accent wordt gelegd op de sterke kanten en de stimulering van de ontwikkelingsmogelijkheden. (van Latum, 2011)

2.2. Visie dagbesteding

Binnen de dagbesteding wordt er gekozen voor het werkmodel leerbaarheid dat door Azario ontwikkeld is voor jeugdigen met ernstige en complexe problemen in hun gedragsregulatie (Verhoeven & Andersen, 2004). Deze jeugdigen zijn niet in staat hun gedrag adequaat te controleren en de ingrijpende gevolgen van hun gedrag op de leeromgeving te bevatten.

“Veel van deze jeugdigen zijn geen regisseur over hun eigen lichaam, bewegingen en handelen, laat staan over hun denken en voelen. De basis van alles wat daarna komt, wordt daardoor wankel.” (van Loon, 2004 (p72)). Ook de huidige leerplichtige, niet schoolgaande cliënten van de Hondsborg ontbreekt het aan de nodige regulatie op het gebied van denken, voelen en handelen.

In het leerbaarheidsmodel staan de behoeften van de jeugdigen centraal: dat wat het kind nodig heeft om (weer) in ontwikkeling te komen. Er wordt geïnventariseerd wat een jeugdige nog wel kan leren en wat daarvoor nodig is. Er wordt gewerkt met een fasen systeem:

Categorie 1: onvoldoende bewuste waarneming van problemen in het denken.

Categorie 2: onvoldoende bewuste waarneming van gevoelens en emoties.

Categorie 3: onvoldoende bewuste waarneming van het handelen in relatie tot anderen.

Per categorie is er beschreven aan welke criteria een cliënt voldoet en waar hij/ zij aan moet voldoen om door te groeien naar een volgende fase. Wanneer een cliënt succesvol functioneert in fase drie en in voldoende mate in staat is tot relatiehantering, kan het instromen in een reguliere klas op school.

Gekeken vanuit de Solution Focused Approach (SFA) (Bannink, 2009) wordt het leerbaarheidsmodel ontkracht, waarbij men in de categorieën kijkt naar de tekortkomingen. Vanuit de SFA wordt de kracht van mensen namelijk omhoog gehaald en de situatie zoals de cliënt dat wenst wordt als uitgangspunt genomen (Myers, 2007). Op basis van de drie categorieën van het leerbaarheidsmodel wordt het voor een cliënt met ASS lastig om naar het regulier onderwijs te gaan, omdat de cliënt op al deze facetten problemen laat zien. Wanneer er namelijk gekeken wordt naar de triade van Wing hebben mensen met ASS problemen in het executief functioneren (Frith, 2009; Peeters, 2009; Roeyers, 2008). De executieve functies bevinden zich in de prefrontale cortex van de hersenen en bevatten de functie om gedrag aan te passen aan de omgeving (Kolb et al. 2001). Volgens Verhulst (2006) hebben mensen met ASS hierdoor moeite om handelingen te overzien, te plannen en te organiseren. Wanneer er gekeken wordt naar categorie twee met betrekking tot gevoelens en emoties kan gezegd worden dat mensen met ASS op dit vlak ‘anders’ zijn (Peeters, 2009; Verhulst, 2008). Mensen met ASS vinden het onder andere moeilijk om gevoelens en emoties van een ander te begrijpen, hier is betekenisverlening voor nodig en dus verbeelding en dat is juist lastig. Maar ook wanneer er naar categorie drie gekeken wordt zal dit moeilijk zijn voor de cliënt met ASS gezien hun slechter ontwikkelde theorie of mind (Bogdashina, 2006; Roeyers, 2008; Zeevalking 2000). Gekeken vanuit de theorieën die er zijn over ASS zou in het concept dat de Hondsborg en de PI school (Pedologisch Instituut) hanteren, de cliënt altijd

aangewezen zijn op dagbesteding. In welke categorie de cliënt dan geplaatst wordt is dan nog de vraag, aangezien het op alle categorieën problemen vertoont en deze nauw met elkaar in verbinding staan.

Transities binnen het onderwijs, de overgang naar het onderwijs en van onderwijs naar werk zijn voor jongeren met ASS vaak gecompliceerd (Gezondheidsraad, 2009 p. 102). Zaak is dus om de transities tussen de verschillende categorieën van het leerbaarheidsmodel goed te begeleiden en hier alert op te zijn. Dit is van belang aangezien de visie van de dagbesteding is dat een cliënt alle categorieën van het leerbaarheidsmodel door moet voordat het regulier onderwijs mag ontvangen. Dit houdt in dat een cliënt eerst individuele begeleiding krijgt, wanneer het nog niet in een groepje kan functioneren, maar later instroomt in een groep. Allemaal overgangen die voor een cliënt met ASS moeilijk zijn en waar hij/ zij extra hulp en aandacht bij nodig heeft.

2.3. ASS en verstandelijke handicap

Autisme is een pervasieve ontwikkelingsstoornis (Roeyers, 2008). Vaak komt een Autisme Spectrum Stoornis voor in combinatie met een andere stoornis of aandoening. Er wordt dan gesproken over comorbide problematiek (Hoogduin, 2008; Vermeulen, 2006). Zo hebben de cliënten die in hoofdstuk 1 bedoeld worden, een comorbide problematiek bestaande uit ASS in combinatie met een verstandelijke handicap (Kraijer, 2004). Dit zijn op zich twee afzonderlijke ontwikkelingsstoornissen die frequent samen voorkomen (gezondheidsraad, 2009 p 43; Roeyers, 2008). Dit is te verklaren omdat er hersendisfuncties en primaire neuropsychologische deficits zijn (Steyaert, 2010).

De comorbiditeit van ASS en een verstandelijke handicap draagt een verhoogd risico voor gedragsproblemen met zich mee (Berckelaer-Onnes & Soenen, 2004). Bij beiden doen zich problemen voor op de gebieden sociale interacties, communicatie en verbeelding. Echter is de aard van de problematiek totaal verschillend (Noens & Berckelaer-Onnes, 2004). Personen met enkel een verstandelijke handicap verlenen betekenis op het niveau van verstandelijk functioneren. Bij mensen met ASS ligt de betekenisverlening vaak lager dan verwacht mag worden, gezien het verstandelijk functioneren. Hierdoor is het extra moeilijk om een cliënt met een comorbide problematiek van een verstandelijke handicap én ASS in te delen in de drie categorieën die de dagbesteding van de Hondsbeg voor ogen heeft.

2.4. Randvoorwaarden

Vanuit de eerstegraads strategie van Kok (2005) wordt gezegd dat er op een specifieke wijze gestalte moet worden gegeven aan de relatie, het klimaat en de situatie om zo het vastgelopen proces van ontwikkeling weer in gang te zetten. Onder de eerstegraads strategie wordt in dit geval de basisverduidelijking verstaan van ruimte, tijd en activiteit. Het is zaak altijd eerst naar deze componenten te kijken alvorens naar het gedrag van de cliënt. Wanneer de basisverduidelijking aanwezig is, verminderen meestal de gedragsproblemen (Didden, 2008; Peeters, 2009; Schrurs, 2010). De eerste- en tweedegraads strategie (individuele therapieën) worden middels de derdegraads strategie toegesneden op de eigenheid van elke cliënt. Het is belangrijk dat er een eclectische benadering komt die afgestemd is op de behoeften van ieder individu (derdegraads strategie) (Berckelaer-Onnes & Soenen, 2004).

2.4.1. Verduidelijking van ruimte

Binnen de behandeling van Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children (TEACCH) (Mesibov, 2004) wordt aangegeven dat verduidelijking van de omgeving een van de eerste dingen is die gedaan dient te worden om zo voorspelbaarheid en duidelijkheid te creëren. ‘Structured teaching’ is een belangrijk uitgangspunt van TEACCH. Het kernbegrip is structuur: door middel van een zeer gestructureerde educatieve omgeving probeert men de individuele vaardigheden te ontwikkelen. Het organiseren en aanpassen van de fysieke omgeving,

het ontwikkelen van werksystemen en werkschema's, het verduidelijken van verwachtingen en het gebruiken van visuele verduidelijkingen zijn effectieve manieren om vaardigheden te ontwikkelen en cliënten met ASS de mogelijkheid te geven om deze vaardigheden onafhankelijk van anderen te kunnen uitvoeren (Mesibov, 2004). De ruimte dient prikkelarm en gestructureerd te zijn. Ook is het van belang dat er een vaste plek is voor de cliënt waar het dagschema hangt en dat materialen op een vaste plek worden opgeborgen. Dit om de wereld van de cliënt met ASS te verduidelijken en de zelfstandigheid te vergroten. Tevens dienen activiteiten op een vaste plaats uitgevoerd te worden. (Bruin, 2004; Peeters, 2009).

2.4.2. Verduidelijking van tijd

Mensen met ASS hebben moeite om met tijdsduur om te gaan. Hulpverleners moeten hen helpen om de tijd concreet te maken. Een dagschema geeft een visueel antwoord op de vraag waar en wanneer doe ik een activiteit en in welke volgorde. Het biedt een visueel overzicht van de duur en de hoeveelheid taken die na elkaar uitgevoerd dienen te worden. Verschillende middelen zoals een zandloper of een wekker geven ook de duur van een activiteit aan (Gillberg & Peeters, 2003; Peeters, 2009).

2.4.3. Verduidelijking van activiteit

Wanneer de dag overzichtelijk is voor de cliënten dienen de activiteiten nog overzichtelijk gemaakt te worden. Om dit duidelijk te maken moet er een werksystematiek opgezet worden. Deze bestaat uit een werkschema en een werkorganisatie (Mesibov, 2004). Een werkschema geeft een visueel antwoord op de vraag welke activiteit gedaan moet worden. Een werkorganisatie geeft een visueel antwoord op de vraag wat de bedoeling is van de activiteit (Peeters, 2009; Vermeulen 2006).

2.4.4. (Ondersteunende) communicatie

Mensen met ASS hebben moeite met (verbale) communicatie. Zij zijn voornamelijk visueel ingesteld. Iemand met ASS moet de essentie van de situatie of boodschappen kunnen 'zien' (Bogdashina, 2006). Gesproken taal is een taal die onzichtbaar is. Hierdoor moet de communicatie afgestemd worden op het abstractieniveau van de cliënt. Bij cliënten met een comorbide problematiek van ASS in combinatie met een verstandelijke handicap is het belangrijk te leren dat de persoon zowel ontvanger (receptieve communicatie) als zender (expressieve communicatie) van een boodschap kan zijn (Vermeulen, 2008).

Communicatie kan volgens Verpoorten (2010) op verschillende niveaus plaatsvinden: sensatie, presentatie, representatie en metarepresentatie niveau. Belangrijk is om naar het niveau van communicatie van de cliënt te kijken. Hierop inspelen kan door gesproken woorden, geschreven woorden, afbeeldingen, tekeningen, foto's of voorwerpen aan te bieden. Tevens is het belangrijk om communicatie bij de persoon met ASS uit te lokken, de communicatievorm aan te passen en de boodschap te beperken tot de essentie. Ook moet de cliënt met ASS tijd krijgen de boodschap te ontvangen. Herhaal de boodschap maar verander deze niet. Probeer dubbelzinnig en figuurlijk taalgebruik te vermijden (Degrieck, 2002; Vermeulen, 2008).

2.5. Levensdomeinen

Omdat ASS een pervasieve ontwikkelingsstoornis is, is het belangrijk bij personen met ASS aandacht te besteden aan verschillende levensdomeinen. Levensdomeinen zijn belangrijke terreinen waarop iemands leven zich afspeelt zoals de woon- en leefomgeving, dagbesteding in de vorm van arbeid, onderwijs of dagactiviteiten, vrijetijdsbesteding, lichamelijke en geestelijke gezondheid, sociale contacten, inkomen, persoonlijke levensstijl en zingeving. Deze hangen samen met elkaar en zijn met elkaar verbonden (Gezondheidsraad, 2009 p. 69). Mijns inziens is het belangrijk om binnen de dagbesteding op meerdere domeinen aandacht te besteden dan enkel op onderwijs en zorg.

2.5.1. Onderwijs

Het Nederlandse onderwijs is erg talig en doet vooral een appèl op de verbale intelligentie. Daarnaast wordt een belangrijk beroep gedaan op de verbeelding. Er wordt vanuit gegaan dat leerlingen afbeeldingen begrijpen, er iets uit kunnen leren of gebruiken voor een specifieke toepassing. Dit maakt dat ASS niet alleen als gedragsprobleem, maar ook als leerprobleem moet worden beschouwd. Door de beperkingen in zowel sociale als cognitieve vaardigheden is klassikaal onderwijs voor leerlingen met een ASS en een verstandelijke handicap bovendien vaak te druk en te onoverzichtelijk. Ook het samenwerken in groepjes is moeilijk (Gezondheidsraad, 2009 p.100). Mijns inziens is het belangrijk om binnen de dagbesteding met bovenstaande zaken rekening te houden en hierop in te spelen, kijkend naar de mogelijkheden van de cliënt.

2.5.2. Arbeid en inkomen

Mensen met ASS willen deelnemen aan de maatschappij. Een groot aantal wil werken en geld verdienen. Arbeidstoeleiding is nodig en moet op tijd beginnen. Het is belangrijk om mensen met ASS voor te bereiden op deelname aan het arbeidsproces door middel van praktische vorming. Dit zou mijns inziens een onderdeel kunnen worden van de dagbesteding.

Het kabinet heeft in 2007 een wetsvoorstel gedaan en een standpunt ingenomen over participatie van jongeren met een beperking. Het belangrijkste is om mensen met een beperking te ondersteunen bij het vinden en behouden van een baan bij een reguliere werkgever (Gezondheidsraad, 2009 p. 126). Van belang hierbij vind ik dat cliënten op tijd voorbereid worden op het arbeidsproces en de mogelijkheden van wat de cliënten kunnen en willen hierin te onderzoeken.

2.5.3. Vrijtijdsbesteding

De Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA) heeft in de ledenenquête 2008 gevraagd naar de vrijetijdsbesteding bij mensen met ASS. De vrije tijd wordt voor een groot deel achter de computer, naar films of tv kijkend, slapend en uitrustend doorgebracht (Gezondheidsraad, 2009 p. 87). Veel cliënten van de Hondsborg die gebruik maken van de dagbesteding hebben moeite om hun vrije tijd niet-georganiseerd in te delen. Dit is te verklaren door onder andere de ontwikkelingsleeftijd van de cliënten en problemen binnen de triade van Wing (Peeters, 2009). Wanneer er binnen de dagbesteding activiteiten worden aangeboden op het gebied van vrijetijdsbesteding en de cliënten dit eigen maken, kan er een transitie plaatsvinden naar de leefgroep en school. Hierdoor leren de cliënten meer materialen kennen en hebben zodoende meer keuzemogelijkheden van wat ze in hun vrije tijd kunnen doen.

2.5.4. Woon en leefomgeving

De cliënten die binnen de Hondsborg dagbesteding ontvangen wonen ter observatie binnen het instituut. Het doel is (terug)plaatsing naar huis. Helaas is dit niet altijd haalbaar en zullen de cliënten doorstromen naar een vervolginstelling voor behandeling of wonen. Veel mensen met ASS hebben ondersteuning nodig bij hun zelfredzaamheid. Een goede zelfredzaamheid verkleint iemands afhankelijkheid, vergroot de bewegingsvrijheid en verbetert de kansen op zelfwaardering (Zeevalking, 2000 p. 54). Wanneer er binnen de dagbesteding aandacht besteed wordt aan de zelfredzaamheid van de cliënten met ASS en hier vaardigheden getraind worden, zal een cliënt steeds meer zelfstandig worden, wat uiteindelijk de zelfwaardering vergroot. Ook gezien de toekomstige zorgzwaarte pakketten kan er minder individuele begeleiding geboden worden aan cliënten. Wanneer een dagbesteding vaardigheden traint op het gebied van zelfredzaamheid, zal de cliënt zo zelfstandig mogelijk leren functioneren, waardoor er minder begeleidingsuren op de leefgroepen nodig zijn voor zelfredzaamheid en er meer andere cliëntgerichte tijd overblijft.

Hoofdstuk 3: Methodologie

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan het onderzoeksontwerp, de onderzoeksmethoden, de instrumenten die daarvoor gebruikt worden, de onderzoeksgroep, de triangulatie binnen het onderzoek en de ethische kanttekening.

3.1. Onderzoeksontwerp

Om dit onderzoek uit te voeren is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek (Baarda & de Goede, 2009). Bij kwalitatief onderzoek staat namelijk de persoonlijke belevingswereld van de betrokkene centraal (Oost et al. 2010). Het onderzoek wordt afgenomen binnen de Hondsbeg. De onderzoeksgroep bestaat uit professioneel geschoolde medewerkers. Dit zijn medewerkers van de dagbesteding en behandelcoördinatoren. Tevens zal er onderzoek verricht worden bij de cliënten met ASS in combinatie met een verstandelijke handicap die gebruik maken van de dagbesteding. Dit om de beleving en de betekenis van deze cliënten ten aanzien van de onderzoeksvraag in kaart te brengen.

3.2. Onderzoeksmethoden

In het praktijkonderzoek wordt gebruik gemaakt van kwalitatieve survey, aangezien uit de vraagstelling van dit onderzoek blijkt dat er een overzicht of inventarisatie van onderzoeksverschijnselen nodig is. Het gaat hier om een beschrijvend onderzoek (Baarda & de Goede, 2009).

3.3. Onderzoeksinstrumenten

Daar een relatief grote groep respondenten (vijf medewerkers van de dagbesteding, vijf behandelcoördinatoren en vijf cliënten) betrokken worden bij dit onderzoek is er gekozen voor semigestructureerde vragenlijsten. Er is voor vragenlijsten gekozen omdat een open interview tijdrovend is (Baarda & de Goede, 2009). Daarnaast is een voordeel van het gebruik van de vragenlijsten de kadering, waardoor er meer bij het onderwerp gebleven wordt. Door de vragenlijsten, allen voorzien van eenzelfde beoordelingsschaal (vijf puntsschaal), is het tevens mogelijk om de meningen van de medewerkers en behandelcoördinatoren tegenover elkaar af te zetten (Drenth & Sijtsma, 2006) (zie bijlage 1 en 2). Tijdens het invullen van de vragenlijsten, ben ik bij de respondenten gebleven, dit om de eventuele vragen van respondenten te beantwoorden en begrippen te verhelderen. Op deze manier wordt eenduidige interpretatie vergroot, hierdoor wordt een hoge betrouwbaarheid gecreëerd (Mortelmans, 2009). Ook heb ik er voor gekozen zelf de vragenlijsten af te nemen bij de cliënten zodat alle vragenlijsten op dezelfde manier afgenomen worden.

De gestructureerde vragenlijsten zijn voortgekomen uit topics zoals genoemd in het theoretisch kader (hoofdstuk 2). De topics zijn:

- Levensdomeinen:	- Randvoorwaarden (1 ^e graadsstrategie):
* Onderwijs	* Verduidelijking van ruimte
* Arbeid en inkomen	* Verduidelijking van tijd
* Vrije tijd vaardigheden	* Verduidelijking van activiteit
* Woon en leefomgeving	* (ondersteunende) communicatie

Bij de behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding is er gekozen voor aanvullend onderzoek. Bij de behandelcoördinatoren is dit gedaan in de vorm van een achttal open vragen, bij de medewerkers van de dagbesteding is dit gedaan door middel van een focusinterview (Brohm et al. 2010). Door de toevoeging van open vragen en een focusinterview kan er in een korte tijd veel relevante informatie verzameld worden en dieper op het onderwerp worden ingegaan wat niet lukt in enkel een gestructureerde vragenlijst.

Gezien de comorbide problematiek van de cliënten (Roeyers, 2008) is er in de gestructureerde vragenlijst gekozen om de responsmogelijkheden te beperken tot drie gevisualiseerde antwoordmogelijkheden (zie bijlage 3). Mensen met ASS hebben namelijk behoefte aan duidelijke, concrete en visuele boodschappen (Vermeulen, 2008). Hun executieve functies zorgen ervoor dat zij moeite hebben met hun verbeelding. Dit maakt dat zij moeite hebben keuzes te maken. Hierdoor zijn de antwoordmogelijkheden beperkt.

3.4. Onderzoeksgroep

Er is sprake van een beredeneerde steekproef vanuit een theoriegerichte selectie (Baarda & de Goede, 2009). Er is namelijk gericht gewerkt aan een samenstelling van de onderzoeksgroep. Er is in de keuze van de onderzoeksgroep gekeken naar een maximum aan variatie. Bij de selectie van de medewerkers van de dagbesteding en de behandelcoördinatoren is er rekening gehouden met jongere versus oudere, ervaren versus onervaren en theoretici versus praktijkgerichte medewerkers. Hierdoor is de range van mogelijkheden goed ingedeekt en is dit tevens een afspiegeling van de natuurlijke variatie binnen de gehele organisatie. De cliënten zijn gekozen op basis van typerende gevallen (Baarda & de Goede, 2009). Op dit moment verblijven voornamelijk laag niveau cliënten met ASS binnen de dagbesteding. Het is van belang om de cliënten zelf te betrekken bij dit onderzoek (3e graadsstrategie, Kok, 2005).

3.5. Triangulatie

Triangulatie wil zeggen dat er binnen één onderzoek vanuit verschillende invalshoeken gegevens verzameld worden, om zo een volledig beeld te krijgen van de situatie (Baarda & de Goede, 2009).

Er wordt gebruik gemaakt van triangulatie in dit onderzoek wat de betrouwbaarheid ten goede komt. De triangulatie in dit onderzoek bestaat uit:

- De cliënt met een comorbide problematiek van ASS in combinatie met een verstandelijke handicap.
- De professionals, in dit geval de medewerkers dagbesteding en behandelcoördinatoren, die werken met bovenstaande doelgroep.
- De visie van de dagbesteding binnen de Hondsborg.
- Literatuuronderzoek.

3.6. Ethische kanttekening

Voordat er van start is gegaan met het onderzoek is er contact opgenomen met de directie van de Hondsborg waarin het doel van dit onderzoek uitgelegd is. De directie ging akkoord mits er een behandelcoördinator in de gaten zou houden dat het aan zou sluiten bij het projectplan ‘onderwijs met zorg’. Alle respondenten hebben vrijwillig meegewerkt en er is schriftelijk (via de mail) om medewerking gevraagd aan desbetreffende respondenten (Boerman, 2008). Om anonimiteit te garanderen is er in de vragenlijst niet om namen of andere persoonsgegevens gevraagd. De vragenlijsten worden alleen door mij ingezien en er zullen enkel algemene conclusies getrokken worden in dit onderzoek die niet te herleiden zijn naar individuele personen. Allen krijgen de mogelijkheid het verslag in te zien. Als collega en tevens als onderzoekster heb ik me Open, Eerlijk en Nieuwsgierig (OEN) opgesteld (Hendriksen, 2009). Dit om er voor te zorgen dat ik geen invloed zou uitoefenen op de respondenten en daardoor de onderzoeksresultaten zou beïnvloeden. Tijdens het focusinterview heb ik een neutrale houding aangenomen en niet meegedacht in oplossingen, waardoor de resultaten valide zijn.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven in een tiental matrices (Harinck, 2010) die voortgekomen zijn uit de gegevens van de vragenlijsten. Deze zijn afgenomen bij vijf medewerkers van de dagbesteding (n = 5) en vijf behandelcoördinatoren (n = 5). Naast de enquêtes is er onder de medewerkers een focusinterview gehouden en hebben de behandelcoördinatoren een achttal open vragen ingevuld. Deze resultaten zijn tevens in dit hoofdstuk verwerkt onder de verschillende topics en weergegeven als voetnoot. Wanneer de gegevens niet onder de topics te plaatsen zijn, zijn deze puntsgewijs vermeld onder paragraaf 4.6. Helaas is het niet mogelijk geweest om cliënten te bevragen (zie hoofdstuk 6).

4.1. Verduidelijking van activiteit

score onderwerp	Geen zicht op	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
een dagschema aanbieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	2		1 2	2	1 1	1
een werkschema aanbieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	2		1 2	2	1 1	1
een werkorganisatie aan bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	2		5 2		1	
een vaste plek, per activiteit aan bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd)	3	1	1 1	1 1	1	1
een vaste volgorde van activiteiten bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is	2		1	2 1	3 1	
al het materiaal van te voren klaar zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit	2		2	1	4	1
de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken	3		3 2	2		
de cliënt zelf de materialen te laten pakken	3		1 2	3	1	
na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden	2	4	1 1	2		

Tabel 1: Huidige situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Eén van de vijf behandelcoördinatoren geeft aan de indruk te hebben dat met alle bovenstaande onderwerpen weinig planmatig wordt omgegaan. Vanuit haar optiek komt dit door een gebrek aan sturing, visie, overtuiging en expertise. Echter heeft ze er zelf weinig zicht op, waardoor haar score op alle items 'geen zicht op' is.

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

score onderwerp	Helemaal onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk	Belangrijk	Heel erg belangrijk
een dagschema aanbieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt				1 2	4 3
een werkschema aanbieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt			1	1 1	4 3
een werkorganisatie aan bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt			1	3 1	2 3
een vaste plek, per activiteit aan bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd)			2	2 3	1 2
een vaste volgorde van activiteiten bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is				3 3	2 2
al het materiaal van te voren klaar te zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit		1		2 2	3 2
de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken				5 1	4
de cliënt zelf de materialen te laten pakken			1	5 3	1
na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden			1	4 3	2

Tabel 2: Gewenste situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Twee van de vijf behandelcoördinatoren geven als extra vermelding dat alle bovenstaande onderwerpen afhankelijk zijn van de behoefte van de individuele cliënten. Zij geven als score ‘belangrijk’ en ‘heel erg belangrijk’.

"Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!"

4.2. Verduidelijking van tijd

score	Geen zicht op	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
onderwerp						
een digitale kookwekker	2		1	2	3	2
een elektrische zandloper (elza)	3	5 1	1			
een time timer (parkeerschijfwekker)	3	5		1		1
een kleurenklok	3	4 2	1			
een kleurenhorloge	3	5 2				
de klok die in de ruimte hangt	3		4 2		1	
mondeling te zeggen dat de tijd voorbij is	2		1	1	2 1	2 1
enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde	3	1	2	2	2	
een dagschema te gebruiken	2		2	1 1	4	

Tabel 3: Huidige situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Alle medewerkers geven aan zich niet goed genoeg bewust te zijn van verduidelijking van tijd en de materialen niet te hebben.

score	Helemaal onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk	Belangrijk	Heel erg belangrijk
onderwerp					
een digitale kookwekker			1 1	3 3	1 1
een elektrische zandloper (elza)		1	1 1	3 2	2
een time timer (parkeerschijfwekker)		1		4 2	3
een kleurenklok			1	4 2	1 2
een kleurenhorloge		1	2 2	2 1	2
de klok die in de ruimte hangt		1	1	4 3	1
mondeling te zeggen dat de tijd voorbij is *			2 1	2 3	1 1
enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde		1	1 2	3 2	1
een dagschema te gebruiken				3 2	2 3

Tabel 4: Gewenste situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Eén van de vijf behandelcoördinatoren geeft als extra

vermelding dat alle bovenstaande onderwerpen afhankelijk zijn van de behoefte van de individuele cliënten. Zij geeft als score 'belangrijk'.

* Twee van de vijf behandelcoördinatoren geven aan dat dit geen op zichzelf staand item mag zijn, dat dit enkel in combinatie met een andere vorm van tijd afbakening mag voorkomen. Beide scores dan 'belangrijk'.

4.3. Visuele verduidelijking

score	Geen zicht op	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
onderwerp						
een foto ophangen wie er met de cliënt werkt	3	1		2 1	2	1
een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt	2	1	2 2	3		
een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt	2		3		5	
de regels van de dagbesteding ophangen	3	1 1	2 1		2	
een plattegrond van het gebouw ophangen	3	4 1	1 1			

Tabel 5: Huidige situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Alle medewerkers geven aan dat de dagprogramma's, werkschema's en werkorganisaties niet zijn zoals het behoort. Er is voor ieder kind een dagprogramma maar er wordt regelmatig van afgeweken. De werkschema's zijn niet toegespitst per cliënt, maar algemeen gemaakt.

score	Helemaal onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk	Belangrijk	Heel erg belangrijk
onderwerp					
een foto ophangen wie er met de cliënt werkt				2 2	3 3
een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt			1	3 1	2 3
een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt				2 1	3 4
de regels van de dagbesteding ophangen				4 2	1 3
een plattegrond van het gebouw ophangen		1	2	2 2	3

Tabel 6: Gewenste situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Eén van de vijf behandelcoördinatoren geeft als extra vermelding dat alle bovenstaande onderwerpen afhankelijk zijn van de behoefte van de individuele cliënten. Zij geeft als score 'belangrijk'.

4.4. Verduidelijking van ruimte

onderwerp	score	Geen zicht op	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
een vaste werkplek bieden		3		1	1	3	1
een vaste stoel bieden		3		1	1	3	1
een afgebakende werkplek bieden *		3		1 2	3	1	
altijd hetzelfde vaste lokaal bieden		3		1 1	1 1	2	1
een prikkelarme omgeving bieden		2		1 2	3 1	1	
spullen altijd op dezelfde vaste plek op ruimen		4		3 1	2		
een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten		3	2 1	1 1	2		
verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben		3	1 1	3 2	1		
verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen		3	1	2	2 1	1	
verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen		3	1 1	4	1		
verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal		3	3	2 2			
verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's		3	2 1	3 1			
ieder kind een vaste kapstok te geven		4	5	1			

Tabel 7: Huidige situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

* Tijdens het focusinterview geven de medewerkers aan dat de ruimtes niet optimaal benut worden en dat er slecht wordt afgebakend in de ruimte. Ook geeft men aan dat de ruimtes prikkelrijk zijn (zowel visuele als auditieve prikkels). Er is één prikkelarme kamer, maar de cliënten maken doorgaans van iedere kamer gebruik. Wel is de prikkelarme kamer de basisplek voor de cliënt met ASS.

score onderwerp	Helemaal onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk	Belangrijk	Heel erg belangrijk
een vaste werkplek bieden				2 2	3 3
een vaste stoel bieden		1		5 2	2
een afgebakende werkplek bieden				4 3	1 2
altijd hetzelfde vaste lokaal bieden		1		5 2	2
een prikkelarme omgeving bieden				5 3	2
spullen altijd op dezelfde vaste plek op ruimen			1 1	3 2	1 2
een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten			2	2 5	1
verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben			1	3 3	1 2
verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen *				5 3	2
verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen *			1	4 3	2
verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal *			3	2 3	2
verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's *			2	3 3	2
ieder kind een vaste kapstok te geven			3	2 5	

Tabel 8: Gewenste situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Eén van de vijf behandelcoördinatoren geeft als extra vermelding dat alle bovenstaande onderwerpen afhankelijk zijn van de behoefte van de individuele cliënten. Zij geeft als score 'belangrijk'.

* Twee van de vijf behandelcoördinatoren geven aan dat dit afhankelijk is van het niveau en de behoefte van de cliënten. Beide medewerkers geven als score 'belangrijk'.

4.5. Doel van de dagbesteding

score onderwerp	Geen zicht op	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
voorbereiding op later werk/ beroep	1	5 4				
vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen,...)	1		1	2 3	1	2
schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen,...)	2		3	2	3	
didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden)	1		2 4	3		
zelfredzaamheid (bv. veters strikken, haren kammen)	3		2	2 2		1
plezier beleving	1		2	1	2 2	2
terugplaatsing naar school	2	1	1 1	3	1 1	
Overbrugging omdat de klassen op school vol zitten *			1			

Tabel 9: Huidige situatie

* Eén van de vijf behandelcoördinatoren gaf dit doel aan als aanvulling op de vragenlijst.

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

N.B. Twee van de vijf behandelcoördinatoren missen een duidelijke doelstelling binnen de dagbesteding.

N.B. Twee van de vijf medewerkers geven aan dat ze vooraf kijken wat de cliënt nodig heeft als het naar de dagbesteding komt. Hierop spelen zij in door gerichte materialen aan te bieden. Drie medewerkers geven aan dit niet te doen en vooral te kijken naar de interesse van het kind, zonder bezig te zijn met de reden/ het doel waarom de cliënt verblijft binnen de dagbesteding.

N.B. De medewerkers van de dagbesteding geven allemaal aan dat het binnen de Hondsborg niet duidelijk is wat het doel en de visie van de dagbesteding is. Graag zien zij een duidelijke visie, zodat zij een basis hebben van waaruit gewerkt wordt, nu wordt er volgens hen gewerkt op gevoel. De Hondsborg heeft wel plannen rond een eenduidige visie als de pilot ‘onderwijs met zorg’ geïmplementeerd wordt.

score onderwerp	Helemaal onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk	Belangrijk	Heel erg belangrijk
voorbereiding op later werk/ beroep		2	2 1	1 4	
vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen,...)	1			4 4	1
schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen,...) **			1	4 4	1
didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden) ** **			1 1	4 4	
zelfredzaamheid (bv veters strikken, haren kammen)		1	1	4 3	1
plezier beleving				2 3	3 2
terugplaatsing naar school **			1 2	2 3	2

Tabel 10: Gewenste situatie

■ Medewerkers dagbesteding (n = 5)
■ Behandelcoördinatoren (n = 5)

** Drie van de vijf behandelcoördinatoren geven aan dat dit afhankelijk is van het perspectief en de haalbaarheid van de cliënt.

** Medewerkers van de dagbesteding geven aan dat ondersteuning vanuit school nodig zou zijn in verband met het aanleren van didactische vaardigheden.

4.6. Aanvullende data

Gekeken naar de open vragen die gesteld zijn aan de behandelcoördinatoren en de antwoorden die hieruit verkregen zijn (bijlage 4) is onderstaande lijst samengesteld met de belangrijkste punten:

- Drie van de vijf behandelcoördinatoren geven aan dat medewerkers van de dagbesteding niet precies weten wat ASS is en hoe je daar mee om gaat. Tevens wordt er aan de professionaliteit van de medewerkers getwijfeld.
- Volgens alle vijf de behandelcoördinatoren is er te weinig overleg tussen de medewerkers van de groep en de medewerkers van de dagbesteding. Een oplossing hiervoor zien zij als medewerkers van de dagbesteding aansluiten bij het pedagogische overleg op de groep.
- Ook geven alle vijf de behandelcoördinatoren aan dat er te weinig overleg is tussen hen en de medewerkers van de dagbesteding. Drie van de vijf behandelcoördinatoren geven expliciet aan dat het wenselijk zou zijn dat medewerkers van de dagbesteding deelnemen aan zorgplanbesprekingen.
- Volgens de vijf behandelcoördinatoren wordt er onvoldoende gekeken naar het individu met ASS en zodoende wordt er geen individueel maatwerk geleverd.

Gekeken vanuit het focus interview met de medewerkers van de dagbesteding is onderstaande lijst met de belangrijkste punten samengesteld:

- Er is veel wisselend personeel per dagdeel per cliënt. Medewerkers geven aan graag vast personeel te hebben die de cliënt begeleidt.
- Medewerkers willen meer op één lijn werken door bij elkaar mee te kijken tijdens het werken en zaken af te stemmen met elkaar in overlegvormen. Nu wordt er op gevoel gehandeld.
- Medewerkers willen overleg met een behandelcoördinator of met een autismespecialist waarbij zij vragen kunnen voorleggen, liefst één keer per twee weken.
- Medewerkers hebben behoefte aan scholing rondom ASS. Als de visie op papier staat wil men uitleg over de visie. Men geeft aan dat er te weinig kennis is binnen de dagbesteding over ASS en er is te weinig informatie voorhanden. Wel is de basiscursus autisme gevolgd door drie medewerkers, echter vond men deze te breed.
- Medewerkers geven aan dat het een meerwaarde zou zijn wanneer zij aansluiten bij het pedagogische overleg op de groep en bij multidisciplinaire zorgplanbesprekingen.
- Ook wordt er gemerkt dat de lijn die de behandelcoördinator op de woning uitzet niet terecht komt bij de dagbesteding. Onduidelijk is wie daar verantwoordelijk voor is.
- Medewerkers hebben het gevoel dat de dagbesteding niet goed ingebed is in de organisatie.
- Medewerkers geven aan dat de veiligheid niet gewaarborgd is voor zowel medewerker (onder andere piepersysteem) als cliënt.
- Medewerkers geven aan dat de dagbesteding niet voldoet aan de randvoorwaarden voor cliënten met ASS.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

Op grond van het theoretisch kader in hoofdstuk twee en de verwerking van de resultaten in hoofdstuk vier worden er in dit hoofdstuk conclusies getrokken. Op basis hiervan zullen er tot slot diverse aanbevelingen gedaan worden. Er zal een koppeling gemaakt worden naar de deelvragen, wat uiteindelijk zal leiden tot de beantwoording van de centrale onderzoeksvraag.

5.1. Conclusies

In onderstaande paragrafen zullen de conclusies weergegeven worden. Deze zijn per topic in subparagrafen onderverdeeld (zie hoofdstuk drie).

5.1.1. Randvoorwaarden binnen de dagbesteding voor cliënten met ASS

In deze subparagraaf zal de volgende deelvraag behandeld worden:

- Welke randvoorwaarden zijn nodig om cliënten met ASS te begeleiden binnen de dagbesteding?

Qua randvoorwaarden wordt onder de eerstegraads strategie van Kok (2005) in dit geval de basisverduidelijking verstaan van activiteit, tijd en ruimte (Didden, 2008; Peeters, 2009; Schrurs, 2010).

5.1.1.1. Verduidelijking van activiteit

Conclusie 1:

Over het algemeen kan vanuit tabel 1 ,huidige situatie (paragraaf 4.1.), geconcludeerd worden dat medewerkers van de dagbesteding vinden dat ze regelmatig tot heel vaak verduidelijking in activiteit aanbieden. Afgezet tegenover de behandelcoördinatoren is er een discrepantie te zien. Zij geven dit namelijk in mindere mate aan terug te zien bij de medewerkers of geven aan hier geen zicht op te hebben.

Conclusie 2:

Medewerkers van de dagbesteding hebben geen eenduidig beleid omtrent de verduidelijking van activiteiten voor de cliënten, gezien de spreiding van de scores in tabel 1. Een hypothese hierbij zou kunnen zijn dat er veel individualistisch gewerkt wordt (1 op 1) en hierdoor weinig afstemming is onder de medewerkers van de dagbesteding.

Conclusie 3:

Concluderend uit tabel 2, gewenste situatie, kan gezegd worden dat zowel medewerkers van de dagbesteding als behandelcoördinatoren het belangrijk tot heel belangrijk vinden dat er verduidelijking in activiteit geboden wordt. Dit wordt ondersteund vanuit de literatuur over basisverduidelijking (zie theoretisch kader, hoofdstuk 2).

Conclusie 4:

Voortbordurend op conclusie 3, het belang dat medewerkers van de dagbesteding en behandelcoördinatoren toeschrijven aan verduidelijking van activiteiten in de gewenste situatie, is er een discrepantie waar te nemen met de huidige situatie.

Wanneer gekeken wordt naar de antwoordtendens valt op dat er relatief gezien vaker gekozen wordt voor nooit, soms en regelmatig in de huidige situatie ten opzichte van vaak en heel vaak in de gewenste situatie. Samengenomen kan geconcludeerd worden dat de gewenste situatie niet gelijk is aan de huidige situatie.

5.1.1.2. Verduidelijking van tijd

Conclusie 1:

Uit tabel 3, huidige situatie, van hoofdstuk 4, kan geconcludeerd worden dat op de helft van de onderwerpen met betrekking tot verduidelijking van tijd de behandelcoördinatoren geen zicht hebben.

Conclusie 2:

Vier van de negen vormen van verduidelijking in tijd worden door medewerkers van de dagbesteding nooit gebruikt, zoals te zien is in tabel 3. Tijdens het focusinterview geeft men aan dat deze vormen van verduidelijking niet aanwezig zijn binnen de dagbesteding. Hierdoor kan op deze onderwerpen geen verduidelijking op behoefte en niveau aan de cliënten geboden worden. Dit is tegenstrijdig met de literatuur zoals onder andere verwoord in Mevissen (2005). Deze geeft aan dat door de grote onderlinge verschillen bij de cliënten zorg op maat van belang is. Dit is in overeenstemming met een voetnoot geplaatst door een behandelcoördinator die aangeeft dat er afgestemd dient te worden met de individuele behoefte van de cliënten.

Conclusie 3:

Medewerkers van de dagbesteding en behandelcoördinatoren geven aan dat zij het in de gewenste situatie, tabel 4, belangrijk vinden gebruik te maken van de verschillende vormen van verduidelijking in tijd. Peeters (2009) ondersteunt vanuit de literatuur dit belang.

Conclusie 4:

Wanneer conclusies 2 en 3 tegen elkaar afgezet worden valt op dat er een verschil is tussen de huidige situatie en de gewenste situatie. Binnen de huidige dagbesteding lijkt er momenteel niet goed aangesloten te worden bij de optimale zorg voor de cliënt op het gebied van verduidelijking van tijd.

5.1.1.3. Visuele verduidelijking

Conclusie 1:

De helft van de behandelcoördinatoren geeft aan geen zicht te hebben of er in de huidige situatie, tabel 5 van hoofdstuk 4, gewerkt wordt met de genoemde onderwerpen van visuele verduidelijking. De overige behandelcoördinatoren geven aan dat er nooit of soms visuele verduidelijking plaats vindt. In tegenstelling tot de behandelcoördinatoren geven meer dan de helft van de medewerkers van de dagbesteding aan dat zij regelmatig tot heel vaak visuele verduidelijking bieden aan de cliënt met ASS.

Conclusie 2:

In de gewenste situatie, tabel 6, worden over het algemeen alle onderwerpen met betrekking tot visuele verduidelijking als belangrijk tot heel belangrijk gezien door zowel de behandelcoördinatoren als de medewerkers van de dagbesteding.

Conclusie 3:

In de huidige situatie valt op dat alle medewerkers van de dagbesteding aangeven vaak gebruik te maken van een vaststaand dagschema afgestemd op het abstractieniveau van de cliënt. Volgens Mesibov (2004) is dit een van de belangrijkste manieren van verduidelijking. Echter dient hier een kanttekening gemaakt te worden over hoe “vaststaand” dit dagschema is. In het focusinterview geven de medewerkers van de dagbesteding namelijk aan dat zij regelmatig afwijken van het dagschema van de cliënt. Deze discrepantie is erg opvallend daar het belang van een vaststaand dagschema door vier van de vijf behandelcoördinatoren bestempeld wordt als heel erg belangrijk, zo niet het belangrijkste hulpmiddel met betrekking tot visuele verduidelijking. Ook Peeters (2009), Schrurs, (2010) en Vermeulen (2006) geven het belang aan van een vaststaand dagschema. Medewerkers onderschrijven tevens dit belang van een vaststaand dagschema doordat zij allen aangeven dat dit belangrijk tot heel erg belangrijk is.

5.1.1.4. Verduidelijking van ruimte

Conclusie 1:

De helft van de behandelcoördinatoren heeft, kijkend naar tabel 7 van hoofdstuk 4, geen zicht op de verduidelijking van de ruimtes binnen de dagbesteding op dit moment. Ondanks dat zij weinig zicht hebben op de huidige situatie geven zij wel aan dat het belangrijk tot zeer belangrijk is om op alle genoemde onderwerpen verduidelijking van ruimte te bieden (tabel 8).

Conclusie 2:

Opvallend zijn de antwoorden van de medewerkers van de dagbesteding met betrekking tot de huidige situatie. Enkel op één onderwerp van verduidelijking, een vaste kapstok, wordt op een consistente manier geantwoord. Allen geven hierop aan dat dit nooit gebeurt. Op de overige onderwerpen met betrekking tot verduidelijking van ruimte is een grote spreiding onder de antwoorden te zien. Dit impliceert dat medewerkers van de dagbesteding niet eenduidig handelen op de werkvloer. Daarnaast impliceren antwoorden zoals soms, regelmatig en vaak dat medewerkers niet elke dag de ruimte op dezelfde manier verduidelijken. Dit is opvallend aangezien veel van de onderwerpen altijd op dezelfde wijze gedaan dienen te worden, zoals bijvoorbeeld een vaste werkplek bieden. In de theorie wordt dit belang van een gestructureerde en voorspelbare ruimte onderstreept (zie hoofdstuk 2 paragraaf 2.4.1).

5.1.2. Visie en levensdomeinen binnen de dagbesteding voor cliënten met ASS

In deze subparagraaf zullen twee deelvragen behandeld worden. De deelvragen zijn:

- Aan welke levensdomeinen is het wenselijk aandacht te schenken binnen de toekomstige dagbesteding?
- Vanuit welke visie wordt de toekomstige dagbesteding vorm gegeven?

Conclusie 1:

Ten eerste valt in tabel 9 van hoofdstuk 4, huidige situatie, op dat minstens één behandelcoördinator, op bepaalde onderwerpen uitlopend tot drie behandelcoördinatoren, aangeeft geen zicht te hebben op de verschillende levensdomeinen die nagestreefd worden bij de cliënten met ASS binnen de dagbesteding. Tevens is er in tabel 9 een discrepantie te zien tussen de scores van de behandelcoördinatoren en de scores van de medewerkers van de dagbesteding. Medewerkers van de dagbesteding geven aan meer aandacht te besteden aan de verschillende levensdomeinen dan dat de behandelcoördinatoren dit vinden. Dit terwijl allen juist aangeven, in tabel 10, het wel wenselijk te vinden om aan alle levensdomeinen aandacht te schenken. Dit komt overeen met wat er in het theoretisch kader van hoofdstuk 2 staat.

Uit het focusinterview onder de medewerkers komt naar voren dat zij voornamelijk werken vanuit hun eigen kijk op zaken. Zij houden op langere termijn geen rekening met de verschillende levensdomeinen. De gezondheidsraad (2009) geeft echter aan dat, gezien het pervasieve karakter van ASS, het belangrijk is op alle domeinen aandacht te besteden, omdat deze met elkaar samen hangen en verbonden zijn. Samenvattend kan geconcludeerd worden dat er vanuit de behandelcoördinatoren onvoldoende zicht is op wat er op de dagbesteding gebeurt en dat men het belangrijk acht aandacht te besteden aan de verschillende levensdomeinen.

Conclusie 2:

Door zowel de behandelcoördinatoren als door de medewerkers van de dagbesteding wordt er aangegeven dat op dit moment een duidelijke doelstelling binnen de dagbesteding gemist wordt. Medewerkers van de dagbesteding geven aan graag een duidelijke visie binnen de dagbesteding te willen, zodat er vanuit één basis gewerkt kan worden. Dit is nu niet het geval. Er zijn wel plannen om in september 2012 te starten met het plan ‘onderwijs met zorg’, deze gaat uit van het leerbaarheidsmodel (zie hoofdstuk 2 paragraaf 2.2).

5.1.3. Benodigheden voor behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding om cliënten met ASS te begeleiden.

In deze paragraaf zal de volgende deelvraag behandeld worden:

- Wat geven behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding aan nodig te hebben, om cliënten met ASS te begeleiden?

Conclusie 1:

Uit bovenstaande paragrafen in dit hoofdstuk blijkt dat behandelcoördinatoren weinig tot geen zicht hebben op wat er binnen de dagbesteding gebeurt. De behandelcoördinatoren geven in de open vragen van het onderzoek aan dat ze meer overleg willen met de medewerkers (zie hoofdstuk 4 paragraaf 4.6). Medewerkers van de dagbesteding sluiten hierbij aan door in het focusinterview aan te geven meer overleg te willen met de behandelcoördinatoren en/ of een autismespecialist.

Conclusie 2:

Uit de open vragen van de behandelcoördinatoren en het focusinterview dat onder de medewerkers van de dagbesteding is gehouden, blijkt er te weinig afstemming tussen de medewerkers van de groep en de medewerkers van de dagbesteding te zijn.

Conclusie 3:

Medewerkers van de dagbesteding geven tijdens het focusinterview aan dat er bij hen nauwelijks tot geen overleg plaats vindt waarbij inhoudelijke cliëntgerichte handelingswijzen op elkaar afgestemd worden (zie paragraaf 4.6). Daarnaast geven zij aan dat een cliënt gedurende een week door verschillende medewerkers begeleid wordt. Logischerwijs resulteert dit in verschillende benaderingswijzen richting de cliënt. Uit het focusinterview komt naar voren dat medewerkers van de dagbesteding zich terdege bewust zijn van deze verschillen. Zij geven namelijk aan niet op één lijn te handelen. Het eenduidig handelen is volgens Mesibov (2004) van belang, daar deze aangeeft dat ‘Structured teaching’ een belangrijk uitgangspunt van TEACCH is.

Conclusie 4:

Zoals te zien in de aanvullende data, paragraaf 4.6, geven zowel medewerkers van de dagbesteding als behandelcoördinatoren aan dat er binnen de dagbesteding weinig kennis is van ASS. Dit komt de professionaliteit van de dagbesteding niet ten goede. Het is belangrijk eerst te begrijpen om daarna begrepen te worden (Covey, 2010). Tevens wordt er volgens de behandelcoördinatoren te algemeen gewerkt zonder daarbij oog te hebben voor de cliënt als individu. Dit komt overeen met wat Bogdashina (2006) aangeeft. Iedere persoon met autisme is een individu en dient zo gezien en behandeld worden. Wanneer er één persoon is met autisme heb je ook daadwerkelijk maar één persoon met autisme. Medewerkers geven aan dat zij graag scholing/ informatie rondom ASS willen krijgen. Echter een eerdere basiscursus rondom ASS, gevolgd door drie medewerkers, vond men te breed.

Conclusie 5:

De medewerkers van de dagbesteding geven in hoofdstuk 4 aan dat de veiligheid niet gewaarborgd is, voor zowel hen als de cliënt. Tevens wordt aangegeven dat de middelen die bijdragen aan een goed gevoel van veiligheid (piepersystemen, de-escalatieschema's) niet optimaal zijn.

Conclusie 6:

Medewerkers blikken in het focusinterview terug op de randvoorwaarden zoals in de vragenlijst naar voren komt. Zij geven aan dat er momenteel te weinig randvoorwaarden aanwezig zijn om cliënten met ASS op een goede manier te begeleiden binnen de dagbesteding. Onder de randvoorwaarden wordt in dit geval de basisverduidelijking verstaan van ruimte, tijd en activiteit. Het is zaak altijd eerst

naar deze componenten te kijken alvorens naar het gedrag van de cliënt. Wanneer de basisverduidelijking aanwezig is, verminderen meestal de gedragsproblemen (Didden, 2008; Peeters, 2009; Schrurs, 2010).

5.2. Aanbevelingen

Uit de conclusies, te lezen in paragraaf 5.1, is vooral de discrepantie tussen de huidige en gewenste situatie opvallend. Daarom worden hieronder verschillende aanbevelingen gedaan. Wanneer deze aanbevelingen geïncorporeerd worden binnen de huidige dagbesteding, wordt de dagbesteding meer ingebed in de organisatie en zal de dagbesteding van de Hondsborg afgestemd worden op het niveau en de behoeften van de cliënten met ASS en wordt de onderzoeksvraag beantwoord:

Hoe kan de dagbesteding van de Hondsborg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd op het niveau en de behoeften van de cliënt?

5.2.1. Randvoorwaarden

In de conclusies, paragraaf 5.1.1, komt duidelijk naar voren dat er te weinig gebruik wordt gemaakt van de verduidelijking in activiteit, tijd en ruimte. Een gestructureerde (educatieve) omgeving helpt volgens TEACCH de individuele vaardigheden te ontwikkelen (Mesibov, 2004). Wat er op dit moment gebruikt wordt aan verduidelijking is minimaal en wordt niet op een eenduidige manier door alle medewerkers van de dagbesteding toegepast. Dit zorgt voor onduidelijkheid bij de cliënten met ASS. Het is dus van belang dat er kennis wordt verschaft aan de medewerkers van de dagbesteding over het belang van eenduidig handelen en de verschillende manieren van verduidelijking in activiteit, tijd en ruimte.

Dit zou kunnen door middel van scholing maar zal ten aller tijden ondersteund dienen te worden met coaching op de werkvloer om eenduidig handelen te bevorderen (Peeters, 2009). De scholing zou gegeven kunnen worden door een specialist op het gebied van ASS. Wellicht kan het competentieprofiel autisme (2008) een leidraad bieden voor de scholing. Aangezien medewerkers van de dagbesteding aangaven dat de basiscursus autisme te breed is, is het nodig tijdens de scholing praktische tips en handvatten te bieden die direct toepasbaar zijn op de werkvloer.

De coaching zou gedaan kunnen worden door een behandelcoördinator, gezien hun eindverantwoordelijkheid en expertise. Wanneer dit niet mogelijk is vanwege de te grote caseload zou er gekeken kunnen worden naar een autismespecialist die weet welke randvoorwaarden van belang zijn en hier de medewerkers van de dagbesteding in kan sturen en coachen. Uiteraard dient de specialist dan de brug te slaan van de behandelcoördinatoren naar de medewerkers van de dagbesteding.

Tevens zijn niet alle materialen aanwezig om de randvoorwaarden te creëren. Hierdoor zullen deze materialen aangeschaft dienen te worden om zo zorg op maat te kunnen leveren naar de behoeften en mogelijkheden van de cliënten (Peeters, 2009). Er zal uitleg nodig zijn over het gebruik van de verschillende materialen en coaching op de manier van werken hiermee.

Gezien het belang van een eenduidige manier van werken naar de cliënt toe (Mesibov, 2004) is er afstemming nodig tussen de medewerkers van de dagbesteding onderling, alsmede afstemming tussen alle disciplines die met de cliënt met ASS werken. De afstemming tussen de verschillende disciplines kan verkregen worden door als medewerker van de dagbesteding aan te sluiten bij de multidisciplinaire zorgplanbesprekingen. De haalbaarheid hiervan moet verder onderzocht worden.

Daarnaast zou het goed zijn als de medewerkers van de dagbesteding aan zouden sluiten bij de pedagogische overleggen op de leefgroep met als voorzitter de behandelcoördinator. Tijdens de pedagogische overleggen worden de lijnen uitgezet over hoe er gehandeld moet worden naar de cliënten. Wanneer dit niet mogelijk is dient er een beleid ontwikkeld te worden hoe medewerkers van

de dagbesteding door medewerkers van de groep op de hoogte gebracht worden over onder andere veranderingen in de benadering of doelen van de cliënten.

Onder de medewerkers van de dagbesteding kan onderlinge afstemming bereikt worden door op de werkvloer met elkaar mee te kijken, casusbesprekingen te houden en, zoals eerder vermeld, iemand als coach op de werkvloer te hebben die duidelijk de lijnen uitzet en coacht. Afstemming, eenduidig handelen en coaching door iemand met kennis van autisme is nodig om de randvoorwaarden (zie paragraaf 2.4 van hoofdstuk 2) goed neer te kunnen zetten. De randvoorwaarden, in dit geval de basisverduidelijking van ruimte, tijd en activiteit, zorgt voor de eerstegraads strategie van Kok (2005).

Wanneer de basisverduidelijking en randvoorwaarden aanwezig zijn, zullen gedragsproblemen bij de cliënten verminderen (Schrurs, 2010) daar zij meer veiligheid ervaren. Wanneer er minder wisselend personeel is, meer kennis van ASS en meer afstemming tussen medewerkers onderling, behandelcoördinatoren en groepsleiding zullen de medewerkers zich op de werkvloer tevens ook veiliger voelen. Een punt dat erg belangrijk is voor de medewerkers zoals aangeven is in het focusinterview te lezen in hoofdstuk 4.

De eerste- en tweedegraads strategie (individuele therapieën) (Kok, 2005) worden middels de derdegraads strategie toegesneden op de eigenheid van elke cliënt. Het is belangrijk dat er een eclectische benadering komt die afgestemd is op de behoeften van ieder individu (derdegraads strategie) (Berckelaar-Onnes & Soenen, 2004). Op deze manier kan er eenduidig gehandeld worden naar de cliënt met autisme (Vermeulen, 2006) afgestemd op diens abstractieniveau en mogelijkheden, wat de eigenheid van de cliënt ten goede zal komen.

Wanneer de afstand tussen de behandelcoördinatoren en medewerkers van de dagbesteding kleiner wordt zijn de behandelcoördinatoren automatisch meer op de hoogte van datgene wat er op de dagbesteding gebeurt.

Het is van groot belang dat medewerkers van de dagbesteding uitleg krijgen over en inzicht krijgen in het belang van visuele verduidelijking, aangezien cliënten met ASS visuele denkers zijn (Bogdashina, 2006). Medewerkers van de dagbesteding behoren te leren hoe zij dagschema's, werkschema's en werkorganisaties maken, dienen te gebruiken en hoe hiernaar te handelen, afgestemd op het abstractieniveau van de cliënten met ASS (Mesibov, 2004). Door alles af te stemmen op het individu met ASS wordt er tevens meer zorg op maat geboden en meer individualistisch op de vraag van de cliënt gehandeld.

Samenvattend kan gezegd worden dat op de randvoorwaarden nog veel winst te behalen valt door bijvoorbeeld een specialist naar de ruimte van de dagbesteding te laten kijken, de verschillende vormen van tijdsafbakening te introduceren, visuele verduidelijking toe te passen afgestemd op het abstractieniveau van de cliënt en de verduidelijking van activiteiten onder de loep te nemen.

5.2.2. Visie dagbesteding en levensdomeinen

Gekeken naar de conclusies in paragraaf 5.1.2 en 5.1.3 komt naar voren dat er een eenduidige visie en doelstelling behoort te zijn binnen de dagbesteding. Het is wenselijk dat er door de directie opnieuw gekeken wordt naar het toekomstige leerbaarheidsmodel (Verhoeven & Andersen, 2004). Mijn voorkeur zou uitgaan naar een eclectische benaderingswijze, met hierin verschillende theoretische modellen verwerkt voor de cliënten met ASS zoals SFA (Bannink, 2009; Meyers, 2007), TEACCH (Mesibov, 2004) en de verschillende levensdomeinen (Gezondheidsraad, 2009). Zoals te lezen in paragraaf 2.2, hebben mensen met ASS volgens de triade van Wing (Peeters 2009) moeite met verbeelding (Verhulst, 2008), problemen in de executieve functies (Frith, 2009) en problemen in de theory of mind (Roeyers, 2008). Tevens hebben mensen met ASS moeite met het maken van transities (Gezondheidsraad, 2009), waardoor het naar mijn idee lastig is om volgens het leerbaarheidsmodel te gaan werken voor deze doelgroep. Wanneer er vanuit de literaire kant naar het plan 'onderwijs met zorg' gekeken wordt, kan er geconcludeerd worden dat er door het leerbaarheidsmodel vanuit de

tekortkomingen gewerkt wordt. De SFA neemt de situatie van de cliënt als uitgangspunt en gaat door op de kracht van de mensen in plaats van te kijken naar de tekortkomingen. Een ander punt waardoor het naar mijn mening niet geschikt is via het leerbaarheidsmodel te werken is dat ASS een pervasieve ontwikkelingsstoornis (Roeyers, 2008) is. Gezien de verschillende categorieën van het leerbaarheidsmodel, zie hoofdstuk 2, zal iemand met ASS hier nooit aan kunnen voldoen.

Het is belangrijk om aan alle levensdomeinen aandacht te schenken. Ook de gezondheidsraad (2009) ondersteunt dit vanwege het pervasieve karakter van ASS. Medewerkers van de dagbesteding behoren op de hoogte te zijn van de lange termijn doelen van de cliënten. Wanneer zij hiervan op de hoogte zijn kunnen zij bewust werken aan de verschillende levensdomeinen. Zo wordt er tevens meer cliënt- en vraaggericht gewerkt, een belangrijk onderdeel van de visie van de Hondsborg.

Bovenstaande aanbevelingen zullen, tevens als de rest van dit onderzoeksrapport, overhandigd worden aan de directie van de Hondsborg, waarna ik met de directie hierover in gesprek wil. Ook zal er een exemplaar naar de leidinggevende van de dagbesteding gaan en naar de behandelcoördinatoren. Alle respondenten zullen via de mail op de hoogte gebracht worden dat het onderzoeksrapport klaar is en waar deze ingezien kan worden. Tot slot zal er een stuk in de nieuwsbrief geschreven worden over dit onderzoek zodat andere belangstellende medewerkers op de hoogte zijn van de uitvoering van dit onderzoek en de mogelijkheid hebben het onderzoeksrapport in te zien.

Hoofdstuk 6: Nawoord en reflectie

De resultaten, conclusies en aanbevelingen geven hopelijk een opening om meer doelgerichte begeleiding op maat te bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap binnen de Hondsborg. Met dit onderzoek heb ik getracht de belangen van de cliënten met ASS te behartigen en geprobeerd duidelijk te maken dat kijken naar het uiterlijk waarneembare gedrag niet voldoende is. Daarnaast vind ik het belangrijk om op te komen voor een goede leeromgeving voor de cliënt met ASS en zodoende deze kwetsbare doelgroep een stem te geven.

Een onderzoeksbelemmerende factor was dat de werkgroep die bezig is de nieuwe visie aan de hand van het leerbaarheidsmodel te onderzoeken veel tegenslagen heeft gehad. Dit maakt dat ik geen enkele keer bij deze werkgroep heb kunnen aansluiten en dat ik de ideeën vanuit deze werkgroep enkel vanuit papieren voorstellen heb kunnen lezen. Dit maakte dat ik heel wat tijd kwijt was om de juiste papieren te bemachtigen en af moest gaan op mijn eigen interpretaties rondom het leerbaarheidsmodel.

Gekeken naar het afnemen van de vragenlijsten kan ik concluderen dat ik op tijd gestart was met het zoeken naar respondenten. Door te besluiten aanwezig te zijn bij het afnemen van de vragenlijsten, waren de data van het praktijkonderzoek snel binnen en heb ik niet hoeven wachten waardoor er meteen met de data verwerking begonnen kon worden. Helaas heb ik de cliënt met ASS zelf geen stem kunnen geven in dit onderzoek, wat ik erg spijtig vind. Zoals te lezen in hoofdstuk drie was dit zeer zeker de bedoeling. Door het lage niveau van de populatie cliënten, gediagnosticeerd met ASS, die op dit moment binnen de dagbesteding verblijven was het middels vragenlijsten en gesprekken niet mogelijk op deze manier hun mening te vragen. Voor een volgende keer zou het goed zijn meer over hen te weten te komen door middel van observatie, maar gezien de beperkte onderzoekslooptijd, was dit nu voor dit onderzoek niet haalbaar.

Afsluitend kan ik zeggen dat ik door het volgen van de MSEN autismespecialist me van een onbewust bekwame beroepsbeoefenaar ontwikkeld heb naar een bewust bekwame beroepsbeoefenaar. De opleiding (en dit onderzoek) hebben mij de ogen doen openen dat er voor deze cliënten opgekomen moet worden, ondanks alle bezuinigingen, omdat het voor hen nu alleen maar moeilijk wordt te overleven in deze maatschappij. Een maatschappij die voor ons als neurotypicals zo vanzelfsprekend is, maar eigenlijk alles behalve dat is. Ik leer steeds meer ‘met de vuist op tafel te slaan en op te komen voor de belangen van mensen met ASS’ en juist door middel van dit onderzoek laat ik zien hierin gegroeid te zijn.

Kon je kijken door mijn ogen, dan zou je weten...

Kon je horen met mijn oren, dan zou je weten...

Kon je voelen zoals ik, dan zou je weten...

Weten wat het is voor mij, Autisme

Weten wat het vraagt van jou, Autisme

Misschien begrijp je dan wat het is mij te zijn

Weten wat het is mij te zijn

Zo anders dan schijnbaar begrepen worden

Schijnbaar omdat je denkt te weten

Denkt te weten wat anders zijn is

Denkt te weten wat ik wil

Denkt te weten wat ik kan

Denkt te weten wat ik mag

Als jij mij zou zijn dan zou ik weten dat je begrijpt

Dan zou ik weten dat je weet dat ik niet jou wil zijn

Maar begrepen wil worden zoals ik ben!

<http://www.hoofdkwartier.org/pages/reacties.htm>

Literatuurlijst

Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff.

Bannink, F. (2009). *Oplossingsgerichte vragen. Handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information BV.

Berckelaer-Onnes I. & Soenen. S. (2004) *Uitdagend gedrag: een uitdaging tot brede zorg!*. Leiden: Universiteit Leiden.

Bogdashina, O. (2006). *Communicatiekwetsies bij Autisme en Syndroom van Asperger*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.

Boerman, R. (juni 2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek [pdf]*. Geraadpleegd op 24 mei 2012 van adobe reader.

Bruin, C. de. (2004). *Geef me de 5*. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.

Brohm, R. & Jansen, W. (2010). *Kwalitatief onderzoeken. Praktische kennis voor de onderzoekende professional*. Delft: uitgeverij Eburon.

CVZ (2012). *AWBZ zorg en gedeeltelijke ontheffing van de leerplicht*. geraadpleegd op 28 mei 2012, van http://www.cvz.nl/binaries/live/cvzinternet/hst_content/nl/documenten/standpunten/2012/sp1202-gedeeltelijke-ontheffing-leerplicht.pdf

Competentieprofiel ASS Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (2008). *Competentieprofiel ASS* (concept). Geraadpleegd op 14 april 2012, van www.vgn.nl/media/download/index/mediaid/4ca5c2fcd435c

Degrieck, S. (2002). *Denk en doe: praktische ideeën voor de eerste stappen in het leerproces bij mensen met autisme en mensen met een ontwikkelingsachterstand*. Berchem: EPO.

Didden, R. & Huskens, B. (2008). *Begeleiden van kinderen en jongeren met autisme*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Doorn, E. van. & Verheij, F. (2008). *Adaptief behandelen op school*. Assen: van Gorcum BV.

Drenth, P. & Sijsma, K. (2006). *Testtheorie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Frith, U. (2009). *Autisme, een korte inleiding*. Amsterdam : Nieuwezijds.

Gezondheidsraad (2009), *Autismespectrumstoornissen: een leven lang anders*, Den Haag: Gezondheidsraad; publicatienummer 2009-09.

Gillberg, C. & Peeters, T. (2003). *Autisme: medisch en educatief*. Antwerpen: Uitgeverij Houtekiet.

Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

- Hendriksen, J. (2009). *Collegiale consultatie en coaching*. Barneveld: Nelissen.
- Hoogduin, C. (2008). *Handboek psychopathologie deel 1 basisbegrippen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kok, J.F.W. (2005). *Specifiek opvoeden (Orthopedagogische theorie en praktijk)*. Utrecht: De tijdstroom.
- Kolb, B. & Whisham, I. (2001). *An introduction to brain and behavior*. New York: Worth Publishers.
- Kraijer, D.W. (2004). *Handboek autisme spectrumstoornissen en verstandelijke beperking*. Steenwijk: grafisch productiebedrijf Gorter.
- Latum, A. van. (2011) *Welkom bij de Hondsborg*. Oisterwijk: De Hondsborg.
- Loon, H. van. (2004) *Het dilemma van de morele opvoeding. Wie moet er wat aan doen?* Zeist: Uitgeverij Christofoor.
- Loon, H. van & Lamot, F.H.A (2004) Analyse leerbaarheid elf leerlingen van een cluster-4 school voor leerlingen met onderwijsbelemmeringen ten gevolge van psychiatrische problemen en/of handicaps. Azario
- Mesibov, G.B., Shea, V., Schopler, E. (2004). *The TEACCH approach to autism spectrum disorders*. New York: Springer Science+Business Media, Inc.
- Mevissen, L. (2005). *Kwetsbaar en afhankelijk*. Amsterdam: uitgeverij SWP.
- Mortelmans, D. (2009). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Myers, S. (2007). Pdf Solution Focused Approaches [pdf]. Geraadpleegd op 20 november 2011, van www.russellhouse.co.uk
- Noens, I. & Van Berckelaer-Onnes, I.A. (2004). Making sense in a fragmentary World: Communication in people with autism and learning disability. *Autism, 8*, 197-218.
- Oerlemans, M. (2011). *Onderwijs met zorg, programma van eisen*. Oisterwijk: De Hondsborg.
- Oost, H. & Markenhof, A. (2010). *Een onderzoek voorbereiden*. Baarn: HB uitgevers.
- Peeters, T. (2009). *Autisme Van begrijpen tot begeleiden*. Antwerpen: Houtekiet.
- Roeyers, H. (2008). *Autisme: alles op een rijtje*. Leuven: Acco.
- Scheeren, E. & Arnoldussen, K. & Top, H. van den & Brons, C. (2006). *communicatie en coaching in het onderwijs: investeren in de leraar en in de leerling*. Antwerpen/Apeldoorn : Garant.
- Schrurs, J. (2010). *Psycho-educatie bij personen met Autisme Spectrum Stoornissen. Wat zeg je van jezelf?* Meijel: Uitgeverij VIA
- Verdrag inzake de rechten van het kind (1989). Geraadpleegd op 20 november 2011, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_inzake_de_rechten_van_het_kind

Verhoeven, M. & Andersen, M. *Passend onderwijs en passende zorg voor alle leerlingen*. geraadpleegd op 1 november 2011: <http://www.onderwijsconsulenten.nl/dotAsset/7023.PDF>

Verhulst, F.C. (2006). *Leerboek Kinder- en Jeugdpsychiatrie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Verhulst, P. (2008). *Een gesloten boek. Autisme en emoties*. Leuven: Acco.

Vermeulen, p.(2008). *...!? over autisme & communicatie*. Berchem: Epo.

Vermeulen, P. & Degrieck, S.(2006). *Mijn kind heeft autisme*. Tielt: Lannoo.

Verpoorten, R. (2010, 9 november). *Utrecht 2010 Verpoorten pdf [pdf]*. Geraadpleegd op 12 november 2011, van <https://portal.fontys.nl/instituten/oso/Autisme/Handouts%20hoorcolleges%20en%20lessen/Forms/AllItems.aspx?RootFolder=%2finstituten%2foso%2fAutisme%2fHandouts%20hoorcolleges%20en%20lessen%2fHoorcolleges%2fRoger%20Verpoorten&FolderCTID=&View=%7b6CF56B85%2d0590%2d45D6%2dA5DF%2d3E0A70723154%7d>

Zeevalking, M. (2000). *Autisme: hoe te verstaan, hoe te begeleiden?* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Bijlage 1: vragenlijst behandelcoördinatoren

Tilburg, 1 februari 2012

Beste behandelcoördinator,

In het kader van mijn opleiding tot Master SEN autismespecialist ben ik bezig met een afstudeeronderzoek. De hoofdvraag van mijn onderzoek is:

Hoe kan de dagbesteding van de Hondsborg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd op het niveau en de behoeften van de cliënt?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een literatuurstudie verricht. Net zo belangrijk is het om te onderzoeken hoe ermee wordt omgegaan in de praktijk. Hierbij is uw hulp van groot belang! Doel van het onderzoek is tot nieuwe inzichten te komen en de dagbesteding nog meer aan te passen op het niveau en de vraag van de cliënt.

Uiteraard gebruik ik in mijn onderzoeksrapport geen namen en zullen jullie volledig anoniem blijven.

Om anonimiteit te garanderen wordt in deze vragenlijst niet gevraagd naar uw naam of andere persoonsgegevens. De vragenlijsten zullen enkel en alleen door mij persoonlijk ingezien worden. Er zullen alleen algemene conclusies getrokken worden uit het onderzoek, die niet te herleiden zijn naar individuele personen.

Belangrijk om te weten is dat ik me in mijn onderzoek alleen richt op de cliënten met een (vermoedelijke) Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Probeer bij het beantwoorden van de vragen telkens deze doelgroep voor ogen te houden.

Deze vragenlijst bestaat uit 6 onderdelen:

- 1: doel van de dagbesteding
- 2: verduidelijking van activiteit
- 3: verduidelijking in tijd
- 4: visuele verduidelijking
- 5: verduidelijking in ruimte
- 6: algemene open vragen

Bij de eerste 5 onderdelen krijgt u twee vragen per onderdeel. Het eerste deel van de vraag gaat over hoe de situatie op dit moment is. Het tweede deel van de vraag is hoe u de situatie als gewenst zou zien.

Bij sommige vragen kunt u zelf ideeën toevoegen. Ik hoop dat u als professional hier serieus over mee wilt denken.

Het is van belang voor het onderzoek dat u de vragen eerlijk beantwoordt. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 30 minuten.

Wanneer u tijdens het invullen van de vragenlijst onduidelijke begrippen tegenkomt of een vraag hebt over de interpretatie van een betreffende vraag, schroom niet deze aan mij te stellen.

Alvast hartelijk dank voor uw deelname!

Collegiale groet,

Sandra van Vessem

ONDERDEEL 1

1.1. DOEL VAN DE DAGBESTEDING: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd wat volgens u het doel van de dagbesteding op dit moment is. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Geen zicht op 0	Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
---------------------------	-------------------	------------------	------------------------	------------------	-----------------------

a. Er wordt op dit moment bij de cliënt met ASS binnen de dagbesteding aandacht besteed aan....

1. voorbereiding op later werk/ beroep.	0	1	2	3	4	5
2. vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen,...).	0	1	2	3	4	5
3. schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen,...).	0	1	2	3	4	5
4. didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden).	0	1	2	3	4	5
5. zelfredzaamheid (bv. veters strikken, haren kammen).	0	1	2	3	4	5
6. plezier beleving.	0	1	2	3	4	5
7. terugplaatsing naar school.	0	1	2	3	4	5
8.	0	1	2	3	4	5
9.	0	1	2	3	4	5
10.	0	1	2	3	4	5

1.2. DOEL VAN DE DAGBESTEDING: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u het doel van de dagbesteding is in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden om bij de cliënt met ASS binnen de dagbesteding aandacht te besteden aan....

1. voorbereiding op later werk/ beroep.	1	2	3	4	5
2. vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen).	1	2	3	4	5
3. schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen).	1	2	3	4	5
4. didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden).	1	2	3	4	5
5. zelfredzaamheid (bv. veters strikken, haren kammen).	1	2	3	4	5
6. plezier beleving.	1	2	3	4	5
7. terugplaatsing naar school.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 2

2.1. VERDUIDELIJKING VAN ACTIVITEIT: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van activiteiten ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Geen zicht op 0	Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
---------------------------	-------------------	------------------	------------------------	------------------	-----------------------

a. Er wordt op dit moment de cliënt met ASS binnen de dagbesteding verduidelijking in activiteit geboden door....

1. een dagschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	0	1	2	3	4	5
2. een werkschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	0	1	2	3	4	5
3. een werkorganisatie aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	0	1	2	3	4	5
4. een vaste plek, per activiteit aan te bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd).	0	1	2	3	4	5
5. een vaste volgorde van activiteiten te bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is.	0	1	2	3	4	5
6. al het materiaal van te voren klaar te zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit.	0	1	2	3	4	5
7. de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken.	0	1	2	3	4	5
8. de cliënt de materialen zelf te laten pakken.	0	1	2	3	4	5
9. na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden.	0	1	2	3	4	5
10.	0	1	2	3	4	5
11.	0	1	2	3	4	5
12.	0	1	2	3	4	5

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

2.2. VERDUIDELIJKING VAN ACTIVITEIT: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van activiteiten naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënt met ASS binnen de dagbesteding verduidelijking in activiteit te bieden door....

1. een dagschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	1	2	3	4	5
2. een werkschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	1	2	3	4	5
3. een werkorganisatie aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt.	1	2	3	4	5
4. een vaste plek, per activiteit aan te bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd).	1	2	3	4	5
5. een vaste volgorde van activiteiten te bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is.	1	2	3	4	5
6. al het materiaal van te voren klaar te zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit.	1	2	3	4	5
7. de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken.	1	2	3	4	5
8. de cliënt zelf de materialen te laten pakken.	1	2	3	4	5
9. na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 3

3.1. VERDUIDELIJKING VAN TIJD: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van tijd ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Geen zicht op 0	Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
--------------------	------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Er wordt binnen de dagbesteding aan de cliënt met ASS op dit moment verduidelijking in tijd geboden door....

1. een digitale kookwekker.	0	1	2	3	4	5
2. een elektrische zandloper (elza).	0	1	2	3	4	5
3. een time timer (parkeerschijfwakker).	0	1	2	3	4	5
4. een kleurenklok.	0	1	2	3	4	5
5. een kleurenhorloge.	0	1	2	3	4	5
6. de klok die in de ruimte hangt.	0	1	2	3	4	5
7. mondeling aan te geven dat de tijd voorbij is.	0	1	2	3	4	5
8. enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde.	0	1	2	3	4	5
9. een dagschema te gebruiken.	0	1	2	3	4	5
10.	0	1	2	3	4	5
11.	0	1	2	3	4	5
12.	0	1	2	3	4	5

3.2. VERDUIDELIJKING VAN TIJD: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van tijd naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
-------------------------------	-------------------	--	-----------------	--------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënt met ASS binnen de dagbesteding verduidelijking in tijd te bieden door....

1. een digitale kookwekker.	1	2	3	4	5
2. een elektrische zandloper (elza).	1	2	3	4	5
3. een time timer (parkeerschijfwakker).	1	2	3	4	5
4. een kleurenklok.	1	2	3	4	5
5. een kleurenhorloge.	1	2	3	4	5
6. de klok die in de ruimte hangt.	1	2	3	4	5
7. mondeling aan te geven dat de tijd voorbij is.	1	2	3	4	5
8. enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde.	1	2	3	4	5
9. een dagschema te gebruiken.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 4

4.1. VISUELE VERDUIDELIJKING: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment de visuele verduidelijking ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Geen zicht op 0	Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
---------------------------	-------------------	------------------	------------------------	------------------	-----------------------

a. Er wordt binnen de dagbesteding aan de cliënt met ASS op dit moment visuele verduidelijking geboden door....

1. een foto op te hangen wie er met de cliënt werkt.	0	1	2	3	4	5
2. een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt.	0	1	2	3	4	5
3. een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt.	0	1	2	3	4	5
4. de regels van de dagbesteding op te hangen.	0	1	2	3	4	5
5. een plattegrond van het gebouw op te hangen.	0	1	2	3	4	5
6.	0	1	2	3	4	5
7.	0	1	2	3	4	5
8.	0	1	2	3	4	5

4.2. VISUELE VERDUIDELIJKING: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de visuele verduidelijking naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënt met ASS binnen de dagbesteding visuele verduidelijking te bieden door....

1. een foto op te hangen wie er met de cliënt werkt.	1	2	3	4	5
2. een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt.	1	2	3	4	5
3. een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt.	1	2	3	4	5
4. de regels van de dagbesteding op te hangen.	1	2	3	4	5
5. een plattegrond van het gebouw op te hangen.	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 5

5.1. VERDUIDELIJKING VAN RUIMTE: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van de ruimte ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Geen zicht op 0	Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
--------------------	------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Er wordt binnen de dagbesteding aan de cliënt met ASS op dit moment verduidelijking in ruimte geboden door....

1. een vaste werkplek te bieden.	0	1	2	3	4	5
2. een vaste stoel te bieden.	0	1	2	3	4	5
3. een afgebakende werkplek te bieden.	0	1	2	3	4	5
4. altijd hetzelfde vaste lokaal te bieden.	0	1	2	3	4	5
5. een prikkelarme omgeving te bieden.	0	1	2	3	4	5
6. spullen altijd op dezelfde vaste plek op te ruimen.	0	1	2	3	4	5
7. een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten.	0	1	2	3	4	5
8. verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben.	0	1	2	3	4	5
9. verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen.	0	1	2	3	4	5
10. verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen.	0	1	2	3	4	5
11. verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal.	0	1	2	3	4	5
12. verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's.	0	1	2	3	4	5
13. iedere cliënt een vaste kapstok te geven.	0	1	2	3	4	5
14.	0	1	2	3	4	5
15.	0	1	2	3	4	5
16.	0	1	2	3	4	5

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

5.2. VERDUIDELIJKING VAN RUIMTE: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van ruimte naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënt met ASS verduidelijking in ruimte te bieden door....

1. een vaste werkplek te bieden.	1	2	3	4	5
2. een vaste stoel te bieden.	1	2	3	4	5
3. een afgebakende werkplek te bieden.	1	2	3	4	5
4. altijd hetzelfde vaste lokaal te bieden.	1	2	3	4	5
5. een prikkelarme omgeving te bieden.	1	2	3	4	5
6. spullen altijd op dezelfde vaste plek op te ruimen.	1	2	3	4	5
7. een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten.	1	2	3	4	5
8. verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben.	1	2	3	4	5
9. verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen.	1	2	3	4	5
10. verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen.	1	2	3	4	5
11. verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal.	1	2	3	4	5
12. verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's.	1	2	3	4	5
13. iedere cliënt een vaste kapstok te geven.	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 6

Hieronder volgen acht open vragen. Probeert u bij het beantwoorden van de vragen zo duidelijk mogelijk uw antwoord te beargumenteren.

1. Vindt u dat medewerkers van de dagbesteding meer dienen te weten over Autisme Spectrum Stoornissen?

Wanneer het antwoord ‘ja’ is graag toelichten en aangeven welke kennis er ontbreekt.

Ja/ Nee (doorhalen wat niet van toepassing is)

.....

2. Wat mist u op dit moment voornamelijk binnen de dagbesteding?

3. Vindt u dat er genoeg overleg is met de medewerkers van de woongroep en de dagbesteding om op één lijn te handelen naar de cliënt met ASS toe?

Ja/ Nee (doorhalen wat niet van toepassing is). Indien ‘nee’ graag toelichten hoe u het anders zou willen zien.

Omdat.....

4. Vindt u dat er genoeg overleg is met u als behandelcoördinator en de medewerkers van de dagbesteding over de cliënt met ASS om op één lijn te handelen naar de cliënt toe?

Ja/ Nee (doorhalen wat niet van toepassing is) Indien ‘nee’ graag toelichten hoe u het anders zou willen zien.

Omdat.....

5. Vindt u dat er genoeg gekeken én geluisterd wordt naar het individu met een Autisme Spectrum Stoornis? Wordt er zorg op maat geboden zodat de cliënt zich volledig kan ontwikkelen?

Geef aan waarom u het ermee eens bent of niet.

Ja/ Nee (doorhalen wat niet van toepassing is)

Omdat.....

6. Als u iets mocht kiezen om te veranderen binnen de dagbesteding met betrekking tot cliënten met Autisme Spectrum Stoornissen, wat zou u als eerste veranderen?

7. Als u de dagbesteding helemaal op uw eigen manier zou mogen vorm geven, wat zou u dan willen?

8. Wat wilt u zelf nog graag kwijt rondom de dagbesteding en Autisme Spectrum Stoornissen?

EINDE VRAGENLIJST

Heel hartelijk bedankt voor uw deelname! De vragenlijst kunt u inleveren bij mij.

Bijlage 2: vragenlijst medewerkers dagbesteding

Tilburg, februari 2012

Beste medewerker van de dagbesteding,

In het kader van mijn opleiding tot Master SEN autismespecialist ben ik bezig met een afstudeeronderzoek. De hoofdvraag van mijn onderzoek is:

Hoe kan de dagbesteding van de Hondsberg onderwijs en zorg bieden aan cliënten met ASS en een verstandelijke handicap afgestemd op het niveau en de behoeften van de cliënt?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een literatuurstudie verricht. Net zo belangrijk is het om te onderzoeken hoe ermee wordt omgegaan in de praktijk. Hierbij is uw hulp van groot belang! Doel van het onderzoek is tot nieuwe inzichten te komen en de dagbesteding nog meer aan te passen op het niveau en de vraag van de cliënt.

Uiteraard gebruik ik in mijn onderzoeksrapport geen namen en zult u volledig anoniem blijven.

Om anonimiteit te garanderen wordt in deze vragenlijst niet gevraagd naar uw naam of andere persoonsgegevens. De vragenlijsten zullen enkel en alleen door mij persoonlijk ingezien worden. Er zullen alleen algemene conclusies getrokken worden uit het onderzoek, die niet te herleiden zijn naar individuele personen.

Belangrijk om te weten is dat ik me in mijn onderzoek alleen richt op de cliënten met een (vermoedelijke) Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Probeer bij het beantwoorden van de vragen telkens deze doelgroep voor ogen te houden.

Deze vragenlijst bestaat uit 6 onderdelen:

- 1: doel van de dagbesteding
- 2: verduidelijking van activiteit
- 3: verduidelijking in tijd
- 4: visuele verduidelijking
- 5: verduidelijking in ruimte
- 6: focus interview

Bij de eerste 5 onderdelen krijgt u twee vragen per onderdeel. Het eerste deel van de vraag gaat over hoe de situatie op dit moment is. Het tweede deel van de vraag is hoe u de situatie als gewenst zou zien.

Bij sommige vragen kunt u zelf ideeën toevoegen. Ik hoop dat u als ervaringsdeskundige hier serieus over mee wilt denken.

Het is van belang voor het onderzoek dat u de vragen eerlijk beantwoordt. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 30 minuten.

Wanneer u tijdens het invullen van de vragenlijst onduidelijke begrippen tegenkomt of een vraag hebt over de interpretatie van een betreffende vraag, schroom niet deze aan mij te stellen.

Alvast hartelijk dank voor uw deelname!

Collegiale groet,

Sandra van Vessem

ONDERDEEL 1

1.2. DOEL VAN DE DAGBESTEDING: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd wat volgens u het doel van de dagbesteding op dit moment is. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Ik besteed op dit moment bij de cliënten met ASS aandacht aan....

1. voorbereiding op later werk/ beroep	1	2	3	4	5
2. vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen,....)	1	2	3	4	5
3. schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen,....)	1	2	3	4	5
4. didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden)	1	2	3	4	5
5. zelfredzaamheid (bv veters strikken, haren kammen)	1	2	3	4	5
6. plezier beleving	1	2	3	4	5
7. terugplaatsing naar school	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5

1.2. DOEL VAN DE DAGBESTEDING: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u het doel van de dagbesteding is in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
-------------------------------	-------------------	--	-----------------	--------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden om bij de cliënten met ASS aandacht te besteden aan....

1. voorbereiding op later werk/ beroep	1	2	3	4	5
2. vrije tijd vaardigheden (leren spelen, nieuwe materialen leren kennen)	1	2	3	4	5
3. schoolse vaardigheden (bv. stil zitten, aan een tafel werken, hand opsteken om iets te vragen)	1	2	3	4	5
4. didactisch onderwijs (lesmaterialen aanbieden)	1	2	3	4	5
5. zelfredzaamheid (bv veters strikken, haren kammen)	1	2	3	4	5
6. plezier beleving	1	2	3	4	5
7. terugplaatsing naar school	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 2

2.1. VERDUIDELIJKING VAN ACTIVITEIT: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van activiteiten ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Ik bied de cliënten met ASS op dit moment verduidelijking in activiteit aan door....

1. een dagschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
2. een werkschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
3. een werkorganisatie aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
4. een vaste plek, per activiteit aan te bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd)	1	2	3	4	5
5. een vaste volgorde van activiteiten te bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is	1	2	3	4	5
6. al het materiaal van te voren klaar te zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit	1	2	3	4	5
7. de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken	1	2	3	4	5
8. de cliënt de materialen zelf te laten pakken	1	2	3	4	5
9. na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

2.2. VERDUIDELIJKING VAN ACTIVITEIT: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van activiteiten naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
-----------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënten met ASS verduidelijking in activiteit aan te bieden door....

1. een dagschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
2. een werkschema aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
3. een werkorganisatie aan te bieden afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de individuele cliënt	1	2	3	4	5
4. een vaste plek, per activiteit aan te bieden (een bepaalde activiteit wordt altijd op dezelfde vaste plek uitgevoerd)	1	2	3	4	5
5. een vaste volgorde van activiteiten te bieden, zodat de cliënt kan zien wat de volgende activiteit is	1	2	3	4	5
6. al het materiaal van tevoren klaar te zetten alvorens de cliënt begint met de activiteit	1	2	3	4	5
7. de materialen zo op te bergen dat de cliënt kan zien waar deze staan en deze zelfstandig kan pakken	1	2	3	4	5
8. de cliënt zelf de materialen te laten pakken	1	2	3	4	5
9. na iedere activiteit de cliënt een beloning te bieden	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 3

3.3. VERDUIDELIJKING VAN TIJD: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van tijd ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
-------------------	------------------	------------------------	------------------	-----------------------

a. Ik bied aan de cliënten met ASS op dit moment verduidelijking in tijd door....

1. een digitale kookwekker	1	2	3	4	5
2. een elektrische zandloper (elza)	1	2	3	4	5
3. een time timer (parkeerschijfwakker)	1	2	3	4	5
4. een kleurenklok	1	2	3	4	5
5. een kleurenhorloge	1	2	3	4	5
6. de klok die in de ruimte hangt	1	2	3	4	5
7. mondeling te zeggen dat de tijd voorbij is	1	2	3	4	5
8. enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde	1	2	3	4	5
9. een dagschema te gebruiken	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

3.4. VERDUIDELIJKING VAN TIJD: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van tijd naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënten met ASS verduidelijking in tijd te bieden door....

1. een digitale kookwekker	1	2	3	4	5
2. een elektrische zandloper (elza)	1	2	3	4	5
3. een time timer (parkeerschijfwakker)	1	2	3	4	5
4. een kleurenklok	1	2	3	4	5
5. een kleurenhorloge	1	2	3	4	5
6. de klok die in de ruimte hangt	1	2	3	4	5
7. mondeling te zeggen dat de tijd voorbij is	1	2	3	4	5
8. enkel activiteiten aan te bieden met een gesloten einde	1	2	3	4	5
9. een dagschema te gebruiken	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 4

4.3. VISUELE VERDUIDELIJKING: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment de visuele verduidelijking ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Ik bied aan de cliënten met ASS op dit moment visuele verduidelijking door....

1. een foto op te hangen wie er met de cliënt werkt	1	2	3	4	5
2. een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt	1	2	3	4	5
3. een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt	1	2	3	4	5
4. de regels van de dagbesteding op te hangen	1	2	3	4	5
5. een plattegrond van het gebouw op te hangen	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5

4.4. VISUELE VERDUIDELIJKING: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de visuele verduidelijking naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
-------------------------------	-------------------	--	-----------------	--------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënten met ASS visuele verduidelijking te bieden door....

1. een foto op te hangen wie er met de cliënt werkt	1	2	3	4	5
2. een vaste medewerker per dag die met de cliënt werkt	1	2	3	4	5
3. een vaststaand dagschema per cliënt afgestemd op de behoefte en het abstractieniveau van de cliënt	1	2	3	4	5
4. de regels van de dagbesteding op te hangen	1	2	3	4	5
5. een plattegrond van het gebouw op te hangen	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 5

5.1. VERDUIDELIJKING VAN RUIMTE: OP DIT MOMENT

Allereerst wordt geïnventariseerd hoe u op dit moment het verduidelijken van de ruimte ervaart naar de cliënt met ASS toe. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Nooit 1	Soms 2	Regelmatig 3	Vaak 4	Heel vaak 5
------------	-----------	-----------------	-----------	----------------

a. Ik bied aan de cliënten met ASS op dit moment verduidelijking in ruimte door....

1. een vaste werkplek te bieden	1	2	3	4	5
2. een vaste stoel te bieden	1	2	3	4	5
3. een afgebakende werkplek te bieden	1	2	3	4	5
4. altijd hetzelfde vaste lokaal te bieden	1	2	3	4	5
5. een prikkelarme omgeving te bieden	1	2	3	4	5
6. spullen altijd op dezelfde vaste plek op te ruimen	1	2	3	4	5
7. een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten	1	2	3	4	5
8. verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben	1	2	3	4	5
9. verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen	1	2	3	4	5
10. verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen	1	2	3	4	5
11. verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal	1	2	3	4	5
12. verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's	1	2	3	4	5
13. iedere cliënt een vaste kapstok te geven	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16.	1	2	3	4	5

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

5.2. VERDUIDELIJKING VAN RUIMTE: GEWENSTE SITUATIE

Er wordt geïnventariseerd wat volgens u belangrijk is in de verduidelijking van ruimte naar de cliënt met ASS toe in de meest gewenste situatie. Omcirkel steeds achter elke uitspraak het best passende cijfer.

Helemaal onbelangrijk 1	onbelangrijk 2	Niet onbelangrijk/ niet belangrijk 3	Belangrijk 4	Heel erg belangrijk 5
--------------------------------------	--------------------------	---	------------------------	---------------------------------

b. Ik zou het wenselijk vinden de cliënten met ASS verduidelijking in ruimte te bieden door....

1. een vaste werkplek te bieden	1	2	3	4	5
2. een vaste stoel te bieden	1	2	3	4	5
3. een afgebakende werkplek te bieden	1	2	3	4	5
4. altijd hetzelfde vaste lokaal te bieden	1	2	3	4	5
5. een prikkelarme omgeving te bieden	1	2	3	4	5
6. spullen altijd op dezelfde vaste plek op te ruimen	1	2	3	4	5
7. een bak voor iedere cliënt waar de werkmaterialen in zitten	1	2	3	4	5
8. verschillende afgebakende hoeken in een ruimte die allemaal een eigen functie hebben	1	2	3	4	5
9. verduidelijking in het lokaal d.m.v. pictogrammen	1	2	3	4	5
10. verduidelijking in het lokaal d.m.v. voorwerpen	1	2	3	4	5
11. verduidelijking in het lokaal d.m.v. geschreven taal	1	2	3	4	5
12. verduidelijking in het lokaal d.m.v. foto's	1	2	3	4	5
13. iedere cliënt een vaste kapstok te geven	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16.	1	2	3	4	5

ONDERDEEL 6

Door met jullie een focusinterview te houden hoop ik nog meer te weten te komen waar jullie knelpunten en verbeterideeën liggen. Dit zullen we zo in groepsverband doen.

Rest mij nog 1 vraag:

Zijn er nog dingen die u graag kwijt wilt rondom de dagbesteding en Autisme Spectrum Stoornissen, dan mag u dat hieronder beschrijven.

EINDE VRAGENLIJST

Heel hartelijk bedankt voor uw deelname! De vragenlijst kunt u inleveren bij mij.

Bijlage 3: vragenlijst cliënt

Hallo,

Jij gaat iedere dag naar de dagbesteding van de Hondsborg.

Met deze vragenlijst wil ik jouw mening weten over de volgende vragen.

Bij iedere vraag zet je een rondje om de duim die het beste bij jouw mening past.

Kijk maar naar het voorbeeld.

VOORBEELDVRAAG:

Ik vind het op de Hondsborg fijn als de zon schijnt.

Sandra helpt je als je niet goed weet wat je in wilt vullen of als je de vraag niet helemaal goed begrijpt.

Dit zijn de duimen die je kunt invullen:

1. DOEL VAN DE DAGBESTEDING

Ik wil later als beroep worden.

Ik wil graag leren werken op de dagbesteding zodat ik later een baan kan hebben.			
Ik wil graag leren wat ik in mijn vrije tijd kan doen			
Ik wil graag leren op de dagbesteding hoe ik me kan concentreren zodat ik naar school kan			
Ik wil graag leren op de dagbesteding hoe ik een vraag kan stellen als ik iets niet snap, zodat ik naar school kan			
Ik wil graag leren op de dagbesteding hoe ik met mijn boosheid kan omgaan, zodat ik terug naar school kan			
Ik wil graag leuke dingen doen op de dagbesteding			

Het liefste wil ik op de dagbesteding leren.....

Het leukste op de dagbesteding vind ik.....

Het minst leuke op de dagbesteding vind ik.....

Ik zou graag terug willen naar school.....

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

Dit zijn de duimen die je kunt invullen:

	Ja, eens, klopt, zeker		Weet ik niet		Nee, oneens, niet waar
---	------------------------	---	--------------	---	------------------------

2. ACTIVITEIT

Ik vind het fijn om met een dagprogramma te werken			
Ik zou graag uitleg willen over hoe ik een activiteit kan doen			
Ik wil een ‘klaarkaat’ hebben zodat ik weet wat ik kan doen als ik klaar ben met een activiteit			
Ik wil een beloning na een activiteit Wat voor beloning wil je.....			
Ik zou graag een plattegrond van de ruimte willen zodat ik weet waar ik alles kan vinden. Hoe weet jij nu waar alles staat.....			
Ik vind het fijn om de activiteiten altijd in dezelfde volgorde te doen			
Ik wil een ‘keuzevel’ zodat ik zelf kan kiezen welke activiteit ik ga doen			

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

Dit zijn de duimen die je kunt invullen:

		
Ja, eens, klopt, zeker	Weet ik niet	Nee, oneens, niet waar

3. TIJD

Ik wil graag dat er een klok met wijzers hangt in ieder lokaal			
Ik wil graag dat er gewerkt wordt met een digitale kookwekker			
Ik wil graag dat er gewerkt wordt met een time timer			
Ik wil graag dat er gewerkt wordt met een kleurenklok			
Ik wil graag dat er tegen mij gezegd wordt als het tijd is om te stoppen Hoe ver van te voren wil je dat dit gezegd wordt.....			
Ik wil het liefste alleen activiteiten waarbij het duidelijk is dat ik klaar ben			

Hoe vind jij het fijnste om te weten als de tijd van een activiteit voorbij is.....

“Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!”

Dit zijn de duimen die je kunt invullen:

	Ja, eens, klopt, zeker		Weet ik niet		Nee, oneens, niet waar
---	------------------------	---	--------------	---	------------------------

4. VISUELE VERDUIDELIJING

Ik wil graag op een foto kunnen zien wie er met mij werkt Waar wil je dat die foto hangt.....			
Ik wil dat er maar één leiding per dag met mij werkt			
Ik wil de regels die er gelden op de dagbesteding zien hangen in de ruimte			
Ik wil dat er een plattegrond van de dagbesteding hangt zodat ik de weg beter kan vinden			

"Ik wil ook tussen jullie nieuwe ideeën pASsen!"

Dit zijn de duimen die je kunt invullen:

	Ja, eens, klopt, zeker		Weet ik niet		Nee, oneens, niet waar
---	------------------------	---	--------------	---	------------------------

5. RUIMTE

Ik wil graag een vast lokaal			
Ik wil graag een vaste werkplek die alleen voor mij is			
Ik wil graag een vaste werkplek die afgeschermd is en die alleen voor mij is			
Ik wil graag een vaste stoel die alleen voor mij is			
Ik wil graag een dagprogramma dat alleen voor mij is			
Ik wil graag een vaste plek aan de kapstok waar ik mijn jas kan hangen			
Ik wil graag een lokaal met maar één kleur			
Ik wil graag een lokaal zonder ramen			
Ik wil graag een lokaal met andere kinderen delen			
Ik wil graag dat spullen altijd op dezelfde plek staan zodat ik weet waar ik alles kan vinden			
Ik wil graag een bak waar ik al mijn spulletjes in op kan bergen			
Ik wil rustige kleuren op de muren Welke kleuren zijn dat.....			
Ik wil graag dat er pictogrammen in de ruimte hangen			
Ik wil graag dat er foto's in de ruimte hangen			

Dank je wel voor het invullen van de vragenlijst!

Bijlage 4: antwoorden open vragen behandelcoördinatoren

1. Vindt u dat medewerkers van de dagbesteding meer dienen te weten over Autisme Spectrum Stoornissen?

Eén behandelcoördinator geeft aan dat er te weinig kennis is van de theoretische modellen achter ASS, dit maakt dat medewerkers niet goed begrijpen hoe en waarom er gehandeld wordt.

Drie behandelcoördinatoren geven aan dat medewerkers van de dagbesteding niet duidelijk hebben wat autisme is en hoe je daar mee om gaat.

De algehele kennis zou bij de medewerkers van de dagbesteding door middel van scholing uitgebreid dienen te worden.

2. Wat mist u op dit moment voornamelijk binnen de dagbesteding?

Twee behandelcoördinatoren missen binnen de dagbesteding een stukje doel van... en visie op...

Ook missen zij de mogelijkheid tot differentiatie en het aansluiten bij wat de cliënt nodig heeft in het kader van het vervolgperspectief van de cliënt.

Een andere behandelcoördinator geeft aan dat er verduidelijking, regelmaat en professionele begeleiding gemist wordt.

Twee anderen vinden dat er kennis over ASS gemist wordt.

Een ander geeft aan dat er attitude gericht op de cliëntbehoeftes gemist wordt.

Weer een ander geeft aan dat duidelijkheid en voorspelbaarheid in activiteit, tijd en ruimte wordt gemist en een pedagogisch klimaat.

3. Vindt u dat er genoeg overleg is met de medewerkers van de woongroep en de dagbesteding om op één lijn te handelen naar de cliënt met ASS toe?

Volgens alle vijf de behandelcoördinatoren is er te weinig overleg tussen de medewerkers van de groep en de medewerkers van de dagbesteding.

Twee behandelcoördinatoren geven aan dat er te ad hoc contact is tussen beiden, niet structureel en doelmatig genoeg. Ook zijn de medewerkers van de dagbesteding volgens twee behandelcoördinatoren te weinig op de hoogte van het gebeuren rondom de cliënt.

Medewerkers van de dagbesteding kunnen niet aansluiten bij po's (pedagogisch overleggen) en zorgplanbesprekingen, terwijl zij wel een discipline vormen. Dit wordt door alle behandelcoördinatoren als wenselijk bestempeld.

Er zou wekelijks overleg behoren te zijn tussen de medewerkers van de groep en de dagbesteding.

4. Vindt u dat er genoeg overleg is met u als behandelcoördinator en de medewerkers van de dagbesteding over de cliënt met ASS om op één lijn te handelen naar de cliënt toe?

Ook geven alle vijf de behandelcoördinatoren aan dat er te weinig overleg is tussen hen en de medewerkers van de dagbesteding. Volgens drie behandelcoördinatoren zou het wenselijk zijn als medewerkers van de dagbesteding aan zouden sluiten bij zorgplanbesprekingen en po's.

Vanwege de grote tijdinvestering heeft de directie van de Hondsborg besloten dat er vanaf september 2011 één behandelcoördinator gekoppeld wordt aan de dagbesteding om de visie uit te werken en het pedagogisch klimaat weg te zetten.

5. Vindt u dat er genoeg gekeken én geluisterd wordt naar het individu met een Autisme Spectrum Stoornis? Wordt er zorg op maat geboden zodat de cliënt zich volledig kan ontwikkelen?

Volgens alle vijf de behandelcoördinatoren wordt er onvoldoende gekeken naar het individu met ASS.

Er wordt teveel gewerkt vanuit aanbod in plaats van de vraag van de cliënt.

De begeleiding is onprofessioneel en heeft onvoldoende kennis van ASS wat onbegrip naar de cliënt toe veroorzaakt. Onderling is er tussen de medewerkers van de dagbesteding te weinig overleg of

collegiale feedback vanwege het vele 1 op 1 werken. Ook wordt er door een behandelcoördinator aangegeven dat er te weinig ontwikkelingsgericht gewerkt wordt.

Er wordt te weinig gekeken naar de ontwikkelingsmogelijkheden van de cliënt mede als gevolg van onvoldoende kennis en professioneel handelen.

6. Als u iets mocht kiezen om te veranderen binnen de dagbesteding met betrekking tot cliënten met Autisme Spectrum Stoornissen, wat zou u als eerste veranderen?

Wanneer er iets veranderd kan worden binnen de dagbesteding verander ik als eerste...

Dat er meer gewerkt gaat worden vanuit het gedachten goed met betrekking tot theoretische modellen van ASS.

De professionalisering van het personeel. Er moet meer coaching worden geboden, overlegmomenten plaats vinden en de dagbesteding zou gefaciliteerd en geprofessionaliseerd moeten worden.

Dat er meer vaste medewerkers gaan komen, waardoor er minder flexmedewerkers werken binnen de dagbesteding.

Verduidelijk in tijd, ruimte en activiteiten.

7. Als u de dagbesteding helemaal op uw eigen manier zou mogen vorm geven, wat zou u dan willen?

Er dient meer maatwerk te worden geleverd passende bij het vervolgperspectief van de cliënt.

Ruimtes zouden beter en anders benut dienen te worden.

Er dient meer professionaliteit te zijn binnen de dagbesteding, vooral medewerkers die gericht zijn op didactiek e.d.

Er dient gewerkt te worden vanuit theoretische modellen.

En een ODC met het juiste pedagogische klimaat.

Medewerkers van de dagbesteding structureel betrekken bij overlegvormen.

8. Wat wilt u zelf nog graag kwijt rondom de dagbesteding en Autisme Spectrum Stoornissen?

De wil bij de medewerkers van de dagbesteding lijkt er wel te zijn echter geeft een behandelcoördinator aan dat de randvoorwaarden (coaching, visie, bagage, materialen, ruimten, inhoudelijk in het team te investeren) ontbreken.

Er is veel winst te behalen, mits het personeel gemotiveerd is om het veranderingsproces aan te gaan.

Gezien de populatie op dit moment zou de dagbesteding beter ingericht dienen te worden op cliënten met ASS en laag niveau.

Dagbesteding lijkt er binnen de organisatie niet bij te horen, terwijl dit een wezenlijk onderdeel is in de ontwikkeling van een cliënt.